

Dr. Kadosa Marcel: A solferinoi verklis.

Mi volt a napja, hogy Székesfehérvár nemes püspöke elmondotta szenzációs beszédét a solferinoi verklisről, akinek e most dühöngő háború után nem szabad többé mutatkoznia, ma vetette bele a földosztás nagy igéjét a köztudatba és holnapra áradozó cikkek jelentek meg róla majdnem minden újságban. De holnapután már mindenki felocsúdott a fejbekölintás hatása alól és holnapután már minden oldalról megmárták a székesfehérvár apostolt politikából.

Mert a politika nem ismer semmi elérzékenyülést és semmiféle hálát. A politika számára bizonyos gondolkozásbeli sablonok nélkülözhetetlenek tekintet nélkül az igazságra. Az egyik politika elengedhetetlen szükséglete, hogy a pap népbolondító és népcsaló legyen, a másik politikának viszont nélkülözhetetlen föltétele, hogy a proletárvezér lelkiismeretlen méregkeverő számba menjen. A: egyiknek az jó, ha nem a szabadkőműves hozza a megváltó eszmét, ennél fogva eleve megmérgez minden ilyesmit.; vonatkozó hitet, a másik csak úgy vél boldogulni, ha a konzervativizmus egyenlőnek vétetik a gazemberséggel. Némi-lyik fázik attól, hogy valami általánosan jó dolog Prohászktól jöjjön, aki modern szellem és ne Majláthtól, aki orthodox. Ennél fogva harmadnapra azon vette magát észre a fenkölt főpap, hogy ő tulajdonképen nem is a népnek akart valami üdvöset, hanem egyszerűen a dögrováson tengődő egyházi földeket akarta jó és biztos áron rászózni az államra. Meg hogy amit ő akar, azt már mások minden hangos hivalkodás nélkül meg is csinálták. Meg hogy nem is olyan jó dolog az, amit ő akar. Meg hogy jobb volna, ha a könyvei között maradna, mint hogy ilyen jelszavakat dobáljon bele a közvéleménybe, stb.

Van-e valami utálatosabb dolog a világon, mint a pártpolitika?!

A pártpolitika követeli meg azt is, hogy úgy tüntessük föl a dolgot, mint hogyha az eszményi igazsággal, sőt a józan emberséggel és okossággal össze nem egyeztethető földbirtok-

eloszlásunk, amely rengeteg sok bajunknak állandó forrása: – egyik oldalról tekintve – valami szent ügy volna, amelynek a megszüntetési követelni egyenlő a lelkiismeretlen konkoly hintéssel, – másik oldalról tekintve – szégyenletes magyar specialitás volna, valami olyasmi, aminek a létrejöttéhez és létehez egy különleges és sehol másutt nem tapasztalható magyar betyárság szükséges.

Akinek azonban módjában van körültekinteni a világban, az könnyen meggyőződhetik róla, hogy a földbirtokeloszlás a történelem terméke, amelyen változtatni csak a történelem lassujáru eszközeivel lesz lehetséges. Húzzuk alá, hogy lesz lehetséges, mert ez mindenütt a jövő zenéje még. És ha Magyarországon e tekintetben a viszonyok rosszabbak, mint más országokban, úgy ennek is különleges történelmi okai vannak. Szent István politikájában, a török hódoltságban, az Ausztriával való viszonyunkban, stb.

De nem kell hinni, hogy Magyarország az utolsó helyen áll e tekintetben. Az angol földbirtokeloszlás összehasonlíthatatlanul rosszabb, mint a magyarországi. És a magyar ezerholdasok politikai hatalma meg se közelíti az angolokét. Összehasonlítani nem lehet ugyan, de valószínű, hogy földesuraink nagy politikai hatalma mellett se volna lehetséges az, ami Angliában rendszerré vált, hogy a földtulajdonosok földjeiket nem is műveltek, hanem vadaskertekké, vadászterületekké és birkalegelökké alakították át. Igaz: Anglia volt az első ország, amelyben ez ellen az égbekiáltó visszaélő, ellen a törvényhozás sorompóba állott, de ez csak annak a természetes következményének látszik előttünk, hogy semmiféle más országban ily emberpusztító visszaélés a földdel nem történt, mint Angliában. Miglen Alfréd Russel Wallace és Georgeista barátai felrázták az angol közvéleményt a földkérdés iránti, közönyéből.* Az 1892-iki Small Holdings Act és az 1907-iki földtörvény parlamenti és sajtóbeli tárgyalásai borzasztó adatokat tártak a világ elé, amelyeket még fölülmúlt Lloyd George agitációja, amely bevezetője volt egy imái. Henry George szellemében történő reformnak. Ám a törvény Angliában is csak nagyon gyöngén és csak hosszú életküzdelem után tudja a viszonyokat átalakítani, mert nem a törvény, hanem a társadalom élete az, amely a dolgokat formálja. A kisbirtok képzését szolgáló 1892-iki törvény megadta a módját a reformnak. Kimondotta,

* A. R. Wallace: Land-Nationalisation. 1882.

hogy a megyei előjáróságok kötelesek mindenki számára, aki ez iránt kérvénnyel fordul hozzá, egy bizonyos, meghatározott nagyságú földdarabot vásárolni. A folyamodónak csak a vételár ötödrésze kell készpénzben lefizetnie, a többit az állam előlegezi neki olcsó kamat mellett 50 évi törlesztésre.

Ezer. az alapon a kisbirtokok százezrei keletkezettek volna Nagybritanniában. Ámde a megye urai ott is a földesurak és mit ér a törvény szava, ha nincs meg a végrehajtáshoz a kellő erőhatalom. A törvény hatályosságának fiz esztendejében egész Angliában 47 kisgazdaság keletkezett.*

A siralmas eredmény felbátorította a földrabló peereket és megnövelte az elkeseredés erejét azokban, akik Anglia legnagyobb veszedelmét látták a földművelés teljes pusztulásában. Már akkor voltak, akik tisztán látták, hogy az élelmezés tekintetében teljesen a behozatalnak kiszolgáltatót Nagybritannia csak úgy képes megélni, ha ipari piacait folyton-folyvást szaporítja, ami pedig a több; államok fokozódó indusztriálizálódása és különösen Németország hatalmas versemé mellett teljes lehetetlenség. És hogy ez előbb-utóbb katasztrófához fog vezetni, amelynek csak úgy lehet elejét venni, ha az angol sziget földjei újra művelés alá vétetnek” és a nagybirtokok parlagjai visszaadnak a földművelőknek. Sir Henry Campbell-Bennermann 1905-ben már ezzel a határozott programmal lépett a kormányra és nyíltan hadai üzent a földmonopóliumnak. Székfoglaló beszédében kijelentette, hogy úgy fogja a törvényhozás működését irányítani: *has te make our nut ice soil ecer more and more a treasure-house for the poor ratlter than a mere pleasure-house for the rich*», hogy szülőföldünk mindinkább a szegények kincsháza legyen, és ne a gazdagok kéjlaka.**

Az 1907-iki törvény azután, – bár kifejezetten ki nem mondja, – de tendenciáját tekintve, megvalósítja azt a jogelvet; hogy a földtulajdonosnak nincs joga a földtől másokat, akik azt művelni akarják, elzárni, ha ő maga nem műveli. Ha parlagot; heverteti, a társadalomnak joga van azt termelés céljaira kisajátítani.

Persze, ez még mindig csak a törvény szava és nem maga az élet. Az életben keserves küzdelmek fognak még lefolyni,

* L. Dániel Arnold: Föld és társadalom. 313 old.

** A. R. Wallace: The Revolt of the Democracy. London 1913. Kilencven éves korában írta ezt a pompás könyvet ez a csodálatraméltó férfiú!

amíg Anglia földje az angol földművesé leend. És e tekintetben ennek a háborúnak a tanulságai és a német bűvárhajók alighanem többet fognak használni, mint a George-isták minden agitációja.

Franciaország se az az ideális kisbirtokos ország, mint amilyennek látni megszoktuk. A nagy forradalom rengeteg kiterjedésű nagybirtokot darabolt szét, de ezek a darabok apránként megint csak a gazdag emberek, az új földesurak kezeibe gyűltek az idők folyamán össze. És csak el kell olvasni Compère-Morel adatait, hogy az ember Franciaországot se lássa kisbirtokos-Eldorádnak.* Bár a kisbirtokosság aránya a többi európai kultúrállamokénál kedvezőbb, de végeredményben ez is csak annyit jelent számokban, hogy a kisbirtokok összes területe mintegy 28 millió hektár, a nagybirtoké pedig mintegy 16 millió hektár. Teljes összehasonlításhoz a mi viszonyainkkal ez csak akkor szolgálhatna alapul, ha tudnók, hogy mennyi ebből a termőföld. Mert a művelés alatt álló területnek nálunk is mintegy 60 százaléka a kisbirtok. Egyébiránt mindig az a kérdés, hogy mit nevezünk kisbirtoknak. Ha kisbirtoknak csak az olyan gazdaságot tekintjük, amelyet a tulajdonos a maga és családja munkaerejével lát el, akkor a fentebbi francia statisztika képlete is megváltozik, mert ott 40 hektárig soroztattak a gazdaságok a kisbirtok kategóriájába. Ha azonban kisbirtoknak csak a 10 hektárnál kisebb gazdaságot vesszük, míg a 10-40 hektárt középgazdaságnak tekintjük, akkor a francia birtokeloszlás olyan, hogy majdnem kétszer akkora a közép- és nagybirtok területe, mint a kisbirtoké.**

Ami előny e tekintetben egyébiránt Franciaország javára fennáll, azt a legújabb idők produkálták, amelyek mindenütt kedveznek a kisbirtoknak. A múlt század hetvenes éveire vonatkozólag még azt írta Toubeau*** hogy Franciaország 49 millió hektár földjéből egy harmada mocsár, erdő, kopár terület stb. Egy harmada bérföld. A hátralévő harmadból 12 millió hektár a nagybirtok, a kisbirtoknak csak 4 millió hektár jut. A forradalom előtt – mondja – több földet szerzett a paraszt, mint manapság. Taine is ezt látszik megerősíteni. Szerinte † 1760

* Compère-Morel: La question agraire et le socialisme en France. Paris 1912.

** Dániel Arnold: Föld és társadalom 300 old.

*** Toubeau: La repartition Métrique des Impots.

† H. Taine: Les origines de la France Contemporaine. L'ancien regime

körül a föld egy negyedrésze már a parasztké volt. A forradalom tehát az elkobzások dacára keveset lendített a francia kisbirtokosságon. Az ily irányú haladást csak az utóbbi évtizedek produkálták a technikai fejlődés és az ennek nyomában járó tápszerbőség folytán, amely mindig a föld szétaprózását és a kisbirtokok keletkezését vonja maga után.*

Az olasz viszonyokról sokszor hallottunk a minduntalan ki-tört parasztlázongások alkalmából. Ismerjük a délitáliei és szicíliai latifundiumok átkát és nyomorát, amelyek messze meghaladják a mi bajainkat. Háromszorosan albérletbe adott latifundiumon, amelyeken szörnyű karban tartott utak mellett három órányira fekvő faluban lakó parasztok gyötrődnek. A tulajdonosok senki által nem ismert nápolyi, palermói, római, párisi és madridi arisztokraták, akik városi ügyvédeknek, orvosoknál; és minden rendű spekulánsoknak adják bérbe borzalmasan elhanyagolt földjeiket, ezek ismét albérlőnek, akik megint tovább spekulálnak a földet művelő parasztok bőrére.** Többé-kevésbé ilyenek az állapotok az egész országban. Odafönt a Pó völgyében a földesuraság a keletelbiai, sőt részben az angliai állapotokra emfekteztet; Toscanában az ősi patriarchális feles rendszer uralkodik, a régi egyházi állami területen pedig a klérusnak vannak óriási földbirtokai. Mindezek olyan állapotokat hoznak létre, amelyet egy leírójuk, úgy jellemezett, hogy állandó parasztlázadás állapotában vannak.)***

Németországról tudjuk, hogy a nagybirtokosság politikai befolyásé ott nagyon is számottevő, bár korántsem akkora, mint sok «demokratikus» országban. A német nagybirtokot azonban nem lehet összehasonlítani sem az angol, sem az olasz, sem az osztrák és még kevésbé a magyar nagybirtokkal. A németországi «nagybirtokos» egy maximum 500-800 holdon gazdálkodó agrárius, aki személyesen vezeti a gazdaságát és élethivatásának tekinti a földművelést. Az ilyen gazda intelligenciájával és avval az igyekezetével, hogy jólétét földbirtokának jövedelméből fokozza, a legintenzívebb gazdálkodást folytatja és az agronómia minden újabb haladását lesve-lesí, hogy azt azonnal a maga javára alkalmazásba vegye. Ez a földesúr megtestesíti

* Dániel Arnold: Föld és társadalom. Hatodik fejezet.

** L. A. Sartorius Freiherr von Waltershausen: Die Sicilianische Agrarfassung und ihre Wandlungen von 1780-1912. Leipzig 1913.

*** L. Hildebrand, Gerhard: Die Erschütterung der Industrieherrschaft und des Industriesocialismus. Jena. 1910. 59 és köv. old.

azt az ideált, amelyet a föld művelése tekintetében fel lehet állítani.

Mindezzel nem szépíteni és még kevésbé védeni akartuk a magyarországi állapotokat. Az, hogy máshol is bajok vannak és sehol se rózsásak az állapotok, nem vonja maga után azt a következtetést, hogy tehát legyünk megelégedve a magunk bajjaival és ne keressük az orvoslás eszközeit. Csak arra akartunk rámutatni, hogy nem magyar specialitás a nagybirtoknyomorúság és az az anomália, hogy a föld nem azé, aki műveli. De ha közös bajnak ez a többi kultúrnemzetekkel, akkor velük együtt nekünk is kötelességünk minden önbecsmerlés és a nálunk megszokott öngyalázkodás nélkül a viszonyok javításainak komoly módszereit keresni és azokért küzdeni, harcolni a legnagyobb buzgósággal és kitartással.

Erre – ismételjük – több okunk van, mint – az angolon kívül – akármelyik más nemzetnek. Birtokeloszlásunk nagyon is ellentétben van az élet követelményeivel.

Ha ezt az állításunkat számokkal akarjuk igazolni, úgy mindjárt figyelmeztetjük az olvasót, hogy az ilyen számokat rendszerint tendenciózusan szokták az írók csoportosítani. Aki azt akarja bizonyítani, hogy a kisgazdaság minimális, az mindig Magyarország összes fölmért földterületét fogja alapul venni. Aki pedig azt akarja igazolni, hogy nincsen olyan nagy okunk a panaszra, az a termőföldek összegét fogja szem előtt tartani. A kettő ugyanis egymástól lényegesen eltérő eredményt ad, mert a kincstári, egyházi, hitbizományi és egyéb hasonló természetű nagybirtokoknak igen nagy részét teszik ki az erdők, legelők, havasok stb.

Ha a magyarországi gazdaságok számát nézzük, akkor a következő számadatokhoz jutunk:

	Gazdaságok száma	Terület hektárookban
Törpegazdaság (0-5 holdas)*	1,279.718	1,240.222
Kisgazda (5-100 holdas)	1,085.129	9,861.699
Középgazdaság (100-1000 holdas)	19.867	3,259.308
Nagygazdaság (1000 holdnál nagyobb)	3.768	6,848.818

Szóval az összes földek egyharmada 3768 nagybirtokosé és a többir 2,384.714 kis-, és középgazda osztozik.

A termőföldet tekintve azonban más képet mutatna a statisztika így például a kisgazdaságok majdnem tíz millió hek-

* 1 kat. hold = 0-575465 hektár; 1 hektár = 1737726 kat. hold.

tárnyi területéből csupán mintegy egy millió hektár az erdő, legelő, nádas és nem termő terület, tehát az egésznek csak mintegy 10 százaléka, míg a nagygazdaságok kb. 7 millió hektárnyi területéből több mint négy millió hektár esik a legelő, erdő, nádas és parlag területekre.* Az üzemmstatistikában szereplő szántóföld, rét, kert és szőlőterületből esett:

50 holdnál kisebb gazdaságokra 58.3%.

50-200 holdas nagy parasztgazdaságokra 12.1%.

Közép és nagy birtokgazdaságokra 29.6%.

A termőföld 70.4%-a tehát kis és nagy parasztok kezén van. Csak formailag igaz, tehát, de nem igaz lényegileg, ha azt mondjuk, hogy országunk termőföldjének 35 százaléka a nagybirtokosoké. Tényleg a valóságos termőföldnek majdnem háromnegyed része van parasztkézén.**

Lesújtóbb eredményeket látunk, ha azt keressük, hogy a földeknek milyen része van a forgalom elől elvonva, szóval, hogy miképpen részesedik a holtkéz Magyarország földbirtokaiban.

Erre választ ad a következő kimutatás:

Az állani tulajdonában van	1,602.186 hektár,	az összterület	5.68 %-a
Alapítványok	„ „ 143.100	„ „ „	0.52 „
Egyházak	„ „ 1,381.250	„ „ „	4.79 „
Községek	„ „ 4,987.976	„ „ „	17.68 „
Hitbizományok	„ „ 1,351.250	„ „ „	4.79 „
Egyesületek	„ „ 249.655	„ „ „	0.89 „
Vasutak	„ „ 24.135	„ „ „	0.10 „
	Összesen 9,740.219		34.56 %

Viszont azonban mindezekre nézve áll az, hogy e holtkézi birtokok több, mint 80%-a erdő, legelő, rét, nádas és terméketlen terület.

Bármiként álljon is azonban a dolog, annyi bizonyos, hogy a legnagyobb parasztproletárságunk van egész Európában. Mert ha Anglia földesurai apránként minden földet kiszedtek a paraszt lába alól, úgy ezek a föld nélkül maradt parasztok el tudtak helyezkedni az iparban és a tengerentúli gyarmatokban úgy, hogy az angol földdel való visszaélés csak anomáliákat okozott és világtörténelmi rázkódtatások alapjává vált, de nem okozta a földnélkül maradt tömegek nyomorát. Nem művelik

* L. mindezekre Magyar Statisztikai Évkönyv 1911.

** Dániel Arnold: A dolgozó Magyarország és az agrárvámok. (Huszadik Század 1910 december.

ugyan a földet, de nincsen is paraszt Angliában. Nálunk azonban az ipar fejlődése nem tartott lépést a földnélküli parasztság szaporodásával és a kivándorlás akármilyen sajnálatos mérveket öltött még mindig nem csapolta le a parasztproletárság ropant mocsarát. De nem is ugyanazon jellegű a magyar kivándorlás, mint az angol. A földnélkül maradt angol paraszt Kanadába vagy Ausztráliába vándorolván, ott is az angol államiság hatalmi szférájában marad és egyáltalában nem vész el Angliára nézve, inig a mi parasztjaink kivándorlása valóságos vérvesszetesei jelent az országra.

Pedig a mostani háború irtózatossá fénnyel világította meg ismét a rég tudott igazságot, hogy az életerős parasztság az ország legnagyobb tőkéje. A legnagyobb érték az egészséges férfi, mondja Bonne* és ezt az egészséget csak a föld szolgálhatja. Minden idők gyakorlati politikusainak tudatára hozta az élet, hogy a földjén gazdálkodó paraszt a társadalom és az állam támasza és talpköve és minden nagy társadalmipolitikus és államférfiú a paraszt mentésére sietett, ha erre szükség volt. Örök mintája ennek Mózes bölcsessége, aki utolérhetetlen törvényekké biztosította a parasztság szabadságát és tételes intézkedésekkel gondoskodott arról, hogy latifundiumok ne keletkezzenek.**

Eómr történelme is gazdag a parasztság értékét belátó államférfiak küzdelmében a latifundiumok ellen. *Latifundii Romam perdidere!* Közhellyé vált már a római Írónak ez a felkiáltása, amely azonban már a lemondás hangja, mert a római állam életereje már hanyatlóban volt ahhoz, hogy újra vissza tudjon fiatalodni a földjüket művelő parasztok államává.

Az újabb korban Quesnay volt az, aki először mutatott rá, hogy a föld minden egyébtől különbözik, mert minden egyél) gazdaságnak az édesanyja. *La terre est l'unique source de richesses!* És ha azt mondjuk «föld», akkor természetesen azt a földet értjük, amely a földet művelők rendelkezésére van bocsátva, nein pedig azt, amely mulatságul vagy politikai hatalom eszközüül szolgál. A föld, amely az embernek békés és biztos birtoka, csodás gazdagságok forrása: adjatok egy embernek egy sziklát biztos birtokául és kertet csinál belőle! – kiált fel Jung Arthur. *Es* ha Mária Terézia, II. József, Nagy Frigyes,

* Dr. Georg Bonne: Heimstätten für unsere Helden, München. 1915.

** Lásd Szeberényi Lajos: A parasztkérdés. Békéscsaba 1908.

Smith Ádám, Necker Stuart Mill, Mirabeau és a mi szabad-elvűink, Deák Ferenc, Kossuth és nagy kortársaik: mind a szabad paraszt kisbirtokáért lelkesedtek, agitáltak és cselekedtek, úgy et lehet fogadni szabályul, hogy fenkölt államférfiúi gondolkozás és kisbirtokos paraszttenyésztés és védelem szoros összefüggésben van egymással.

Bármiképen forgassuk is a dolgokat, az élet valósága újra meg újra visszavezet bennünket annak a tudatához, hogy a kötött birtokok azok, amelyek lehetetlenné teszik, hogy földhöz jusson az, aki a földet művelni akarja. Pillanatnyilag ez persze nem okvetlenül igaz, hanem csak a történelem távlatában. Mert ha hét falu határában Schossberger bárónak van tízezer hold földje, nem tudjuk belátni, miért akadályozná ez meg kevésbbé a parasztok földhöz jutását, minthogyha az a földdarab az egyháznak vagy valamely hitbizománynak képezné tulajdonát. A történelem időszámításával mérve azonban mégis azt látjuk, hogy a meg nem kötött birtokok az élet szükségletei szerint mégis formát és tulajdonost változtatnak, a kötött birtokok tájékán ellenben évszázados, reménytelen nyomorúság uralkodik az emberek fölött.

Vannak nagyon komoly hangok, amelyek valamennyiünk érdekében óva intenek bennünket attól, hogy a birtokok elaprózását követeljük és a kisbirtok dicsőségét hirdessük. Hogy rögtön a legkomolyabbat említsem, ifj. *Leopold Lajos* szinte babonának festi le ebbeli hitünket.* Fölényes gúnnyal mutat rá a kisbirtokok nyomorúságaira és nagybirtokok nagyszerű prosperitására, amelyet utolérni a kisparaszt semmiféle szövetkezéssel és semmiféle állami éterinjekcióval nem képes.

Tudvalevőleg elvi ellenségei a birtokparcellázásnak a szocialista is. Az orthodox Marxisták hallani se akarnak a nagybirtok földarabolásáról, amit fejlődésellenesnek tartanak, miután a fejlődés iránya szerintük az accumuláció. Természetes következménye ez a felfogás az industrializmusra alapított közgazdasági és politikai elméletnek, amellyel összeegyeztethetetlen az a patriarchalizmus, amely a kisbirtokon élő embertömegek létében megnyilatkozik.**

Nem óhajtjuk itt most azt a vitát eldönteni, hogy vajjon

* Ifj. Leopold Lajos: A kisbirtok eszményítése. Huszadik Század, 1907 április.

** V. ö Dr. A Schultz: Zur Agrartheorie und Politik der deutschen Socialdemokratie. München, 1914.

mi a jobb, a kisbirtok-e, vagy nagyüzem. Annyi bizonyos, hogy pl. az Egyesült Államok a maga példátlan fejlődését olyan mezőgazdasági birtokeloszlás mellett érte el, amely szerint a nagybirtok az összes birtokoknak csupán 0.8%-a és az egész területnek csupán 19%-a, míg a túlnyomó többsége a birtokoknak kis- és középbirtokok (80%!)* De engedjük meg a vita elkerülése érdekében, hogy ennek speciális okai is lehetnek. A vita egészen fölösleges, mert egyszerűen nem az a kérdés, hogy melyik üzem a produktívabb: a nagyüzem-e vagy a kisüzem? hanem, az a kérdés: Kívánatosabb-e, hogy a mezőgazdaságban foglalkozó emberek proletárok legyenek, vagy kívánatosabb-e, hogy saját földjüket művelő szabad férfiak legyenek.? És igv téve föl a kérdési, senki se felelhet rá másként, mint ahogyan arra maga az emberi természet válaszol, amely minden akadályon keresztül tör a szabadság felé. Az meglehet, hogy ma a kisbirtok hátrányban van produktivitás tekintetében a nagybirtokkal szemben, ebből azonban nem következik, hogy ez a jelenség valamely szükségszerűség, amelyen ne lehetne változtatni. A kényszerűség ennél nagyobb csodákat is produkált már az emberek életében. Szemünk előtt van Kína példája, amelynek parasztjai egyszerűen hihetetlen eredményeket érnek el szorgalmukkal, amely pedig nem is párosul a modern agronómia ismeretével. F. H. King leír egy kínai parasztot,** aki körülbelül egy hektáryi földjén 12 tagból álló családját, egy tehenet, egy szamarat és két disznót tartott el. Ilyen eredményű földművelés mellett Magyarország tizenötször annyi ember és tízszer annyi állatot tarthatna el, mint amennyi ma él a magyar földön.

Szemelláthatólag a fejlődés iránya se a nagybirtoknak, hanem a kisbirtoknak kedvez. Már fentebb említettük, hogy Franciaország, amely a forradalom utáni időben visszacsinálta a forradalom ebbéli eredményeit, az utóbbi évtizedekben hatalmas arányokban szaporította a kisbirtokok számát és területét. Ugyanezt teszi Anglia, Németország, óriási mértékben Oroszország és Kománia és a többi államok is. Nem marad el e fejlődésben Magyarország sem, ahol néhány esztendő alatt közel egy millió hold termőföldet parcelláztak szét a parasztok között, akikről a hercegprímás azt mondotta a Prohászka püspök beszéde utáni interjúban, hogy ő inkább földiszonyt tapasztalt a

* Max Augustin: Entwicklung der Landwirtschaft in den Vereinigte Staaten von Nordamerika stb. München-Leipzig 1914.

** F. H. King: Farmers of forty centuries or permanent agriculture in China, Korea and Japan.

parasztoknál, mint földéhséget. Csak a megélhetését nem biztosító, megfelelő eszközökkel föl nem szerelt, az eladó érdekében nyakába sózott földtől irtózik a paraszt, nem attól, amelyen élethivatását szabadon betöltheti!

És ha földhöz kell juttatni a földműveseket, akkor csak természetes, hogy mindenkinek a szeme a hitbizományok és egyházi birtokok felé irányul. Mert ezek aránytalansága és egyszersmind gazdasági szolgálatképtelensége a legfeltűnőbb. Ami az arányokat illeti, ezek egyszerűen égbekiáltók. Íme néhány magyar hitbizomány és néhány egyházi birtok területe:

A herceg- és gróf Eszterháziak birtoka	516.039 kat. hold
Schönborn családé	241.535
Károlyi	174.783
Pálffy	104.522
Andrássy	92.269
Zichy	66.476
Pallavicini	66.032
Koháry	60.764
Barkóczy	52.782
Alnássy	40.146
Festetich	36.965
Batthyány	34.012
Széchenyi	26.081
Wenckheim „	25.895
Dessewffy	22.853
Tisza István grófnak	21.493
A nagyváradai róm. kath. püspökségnek	187.393
gör. kath.	139.657
Az esztergomi érsekségnek	95.983
A kalocsai	87.433
A veszprémi püspökségnek	65.618
Az egri érsekségnek	42.347
A szatmári püspökségnek	30.032
A váci	27.582
A pécsi	26.550
A szepesi	26.332
A besztercebányai püspökségnek	22.824
A győri	18.874
A nyitrai	16.769
A csanádi	12.293

Angyaloknak, nem embereknek kellene itt járkálniuk, hogy ilyen földbirtokok árnyékában senyvedő parasztproletáriátus figyelme ne ezekre irányuljon.

Ámde régen nem megy ez már valami istentől elrugaszkodott lázító gaztett számba: a hitbizományok és egyházi dominiumok nagy problémájának megoldását keresni. Beksics Gusztáv agitációja és érvelése mindenkit lefegyverezett, akinek itt kételyei voltak: magukat a hitbizományosokat és egyházi birtokok birtoklóit is.* A legerősebb megyőződésű férfiak egyike, gróf Tisza István, is meghajolt e megragadó okfejtés előtt és több ízben tett olyan kijelentést, hogy módját kell találni a hitbizományok áttelepítésének oly vidékekről, ahol megnehezítik a földszerzést és ahol nemzeti, kulturális és egyéb okok teszik szükségessé az ilyen eltolódást.

És éppen a nemzeti és az ezzel teljesen egy jelentőségű kulturális érdekek azok, amelyek itt a lehangosabban követelik a maguk jogait. Kétségtelen ténynek tekintjük, hogy a magyarság az, amely ennek az országnak legértékesebb és vezetésre leg-hivatottabb eleme és a magyar nép az, amely az ország legtermékenyebb területeit lakja. Ámde a birtoklás tekintetében* a magyarság áll a legrosszabbul ebben az országban, mert a hitbizományok és egyházi dominiumok éppen ott foglalják el a legtöbb termőföldet, ahol a magyarok laknak, úgy, hogy a földművesproletárság túlnyomóig a magyar nép gyermekeiből telik ki. Milyei.. fájdalmas és szinte hihetetlen dolog ez! Ám a statisztik., érthetően beszél: az ország húsz évnél idősebb önálló férfi földbirtokosai közül az 1900-iki népszámlálás szerint csak 40.1% volt a magyar, míg az ország összes lakosságából 51.4%-ot tett ki a magyarság aránya.** Valósággal a magyarságot öli és kergeti ki az ezeréves hazából, a kötött birtok átka.

Én mindezek okából készséggel fölcsapok Székesfehérvár püspökének hívői közé és mélyen hiszem, hogy mindezek ismerete és meg-gondolása indította őt arra, hogy a földkérdést arról a helyről dobja be a magyar közvéleménybe, ahonnan mégis csak más hangzása van, mint hogyha mi feszegetjük, akik magunk is a földnélküli Jánosok közül valók vagyunk. Most csak az a fő, hogy a nemes főpap maradjon is meg a nagy idea apostolának és ne elégedjék

* L. Beksics Gusztáv: Magyarország jövője. 1900. és e nagyszerű publicista számtalan e tárgyú írásait.

** L. Jászi Oszkár: A nemzeti államok kialakulása és a nemzeti kérdés. 1912. 420 old.

meg az egyszeri szónoki hatással, amely beszédét kísérte. És ne elégedjék meg azzal, hogy rokkant-kérdést csináljon a földkérdésből, mert ez nem a háború rokkantjainak, hanem az egész rokkant magyar társadalomnak a kérdése. A kisbirtokpolitikába bele lehet kapcsolni a rokkantpolitikát is, amint azt Katona Béla óhajtana,* csak azt nem szabad megengedni, hogy Magyarország legégetőbb nagy problémája egy kis jótékonykodásban olvadjon fel. «A földet a nép számára kell biztosítani!» Székesfehérvár püspökének ez a felkiáltása, amelyet a Magyar Gazdaszövetségben tartott beszédéből ragadunk ki, arra mutat egyébként, hogy ő is a legáltalánosabb akciót akarta beszédével inaugurálni. Aki azonban annyira át van hatva attól az igazságtól, hogy gyökértelen embertömegek nem kultúrképesek, hogy «batyuban nem lehet kultúrát hordani», annak a számára parancsoló kényszerűség, hogy egész tehetségét és minden hatalmát és képességét annak a földadatnak a megvalósítására fordítsa, amelynek célja: földhöz juttatni a föld emberét. Ehhez annál inkább van szükség nagy igazságoktól áthatott apostolszerű lelkek munkájára, mert a földelosztás problémája oly óriási nehézségekkel van összekötve, hogy rajongó emberbarátok és elszánt harcosok, nélkül nem lesz lehetséges megoldani. Erre az elmúlt évtizede¹ telepítési kudarcai elég bizonyítékot szolgáltatnak.**

Nekünk nem csupán azért kell földet adnunk a népnek, hogy a nép földet kapjon, hanem még sokkal inkább azért, hogy a fölei népet kapjon. Közhellyé vált már és így egészen fölösleges lenne bizonyítani, hogy az intenzív földművelés a kultúrát jelenti és hogy intenzív földműveléshez sok emberre van szükség, sűrű lakosságra és ezt a föld tulajdona jobban biztosítja, mint bármi egyéb. Nem véletlenség, hogy a föld produktivitása ott a legnagyobb, ahol a lakosság a legsűrűbb: ez a, két tünetény okozatos összefüggésben van egymással, mert a földbe fektetett munka gyümölcsözősége oly távoli határokig fokozható, hogy úgyszólván azt mondhatjuk: végtelenségig. Alig van rá kilátás, hogy országunk népességének szaporodása valaha is olyan népszámot állítson elő, amelynél sokkal többet ne volna képes gazdagon eltartani a magyar földből kihozható termés. Az a termés, amelyet nem a nagybirtokokon dolgozó földművesproletárok, hanem a saját földjükön dolgozó, jól nevelt, szak-

* Katona Béla: Javaslatok a rokkantkérdés megoldására. Budapest 1915.

** L. Millhofer Sándor: A járadékirtokok hazai viszonyaink között. Budapest 1902.

májukban jól kiképzett és a földjüket az általa nyújtott jóléért szerető parasztnak produkálnak. Mert könnyű azt bizonyítani, hogy a mai nagybirtok, pláne a bérlőgazdálkodás alatt álló nagybirtok többet produkál, mint a paraszti birtok. Ez csak egy tünet, amelyet nem vagyunk képesek megérteni a közreműködő tényezői: vizsgálata nélkül. Adjuk meg a parasztnak a megfelelő műveltséget, oktassuk ki a szakmájában, biztosítsunk részére hitelt, tegyük lehetővé számára szövetkezés útján azoknak az eszközöknek az igénybevételét és az értékesítésnek azokat a módjait, amelyek a nagybirtokosoknak vagy nagybérlőnek rendelkezésére állanak és földje éppen olyan produktív lesz, mint a szakszerűen kezelt nagybirtok. Ha pedig ez a föltevés be nem következne, a differenciáért kárpótolja a társadalmat az a nyeresége a kultúrának és az emberségnek, amely abban áll, hogy futóhomokként ide-oda sodort proletárok helyett saját földjüket művelő parasztnak töltik meg társadalmunk legtágabb kereteit.

Egészen a képtelenségig fonák dolog, hogy szociális kérdés alatt az egész kultúrvilágban csak az ipari proletárság kérdéseit értsék az emberek, ahogyan az néhány évtized óta szinte szóhasználati szabállyá változott. Ebben még az oly magasfokú ipari állam, mint Németország is tévesztett utakon jár, mert még ott is nagyobb értékeket produkál a földművelés, mint az ipar, lévén az utóbbinak a produktuma 1909-ben 9255 milliárd márka, az előbbinek 11278 milliárd márkájával szemben.* Anál fonákabb dolog az olyan országban, mint amilyen pl. Magyarország, ahol az egész élet a földre van bázírozva és ahol Fejőner Frigyes kiszámítása szerint a földnek a jövedelme mintegy 5 milliárd, az iparnak, a kereskedelemnek, közlekedésnek és külföldi követeléseknek az összege pedig csak mintegy 2 milliárd. Itt nincs nagyobb érdeke az ország egész társadalmának, mint a föld népének olyan jóléte, amelyet nem a megfelelő munkává! ki nem érdemelt magas napszám, hanem a saját maga részére teljesített intenzív munka biztosít. Legnagyobb érdeke van ebben éppen az ipari munkásságnak, amelynek folyton tartó konkurrenciát csinálnak a földművelő proletárság tömegeiből a városokba özönlő tanulatlan munkások. Mi azt rövidlátó politikának tartjuk, ha az ipari munkásság szószólói abban vélnék a földművelő munkástestvérek segítségére lenni, hogy folyton nagyobb

* Agrarisches Handbuch. Herausgegeben vom Bund der Landwirte. Berlin 1911.

részt követelnek részükre azokból a magas árakból, amelyet a földbirtokosok élveznek. Ez csak egy circulus viciosus létesíthet, amelybe az ipari munkásság és főképen a fixfizetésű középosztály, honorációság stb. van reménytelenül bekerítve. Még magasabb árakat fognak a földbirtokosok létesíteni, amelyből könnyen kifizetik a földművesmunkás napszámtöbbletét, de a városi lakosság nem egykönnyen képes a jövedelmét megfelelően fokozni! Ámde tegyük föl, hogy valamennyien azonnal pontosan meg tudjuk megfelelő arányban javítani a mérlegünk bevételi oldalát: ez végeredményében nem fog semmiféle hasznot biztosítani a társadalomnak. Hasznunk csak abból lehet, ha a földművelésben elfoglalt emberek többet és jobbat produkálnak, nem pedig, ha több napszámot kapnak. Több és jobb munkáért azután magasabb életstandard illeti meg őket és az így megszerzett földművesmunkásjólét azután az, amely az egész társadalom jólétét és virágzását biztosítja, nem pedig az a magas napszám, amely nem jár magasabb produktivitással.

*

Végezetül még egyet óhajtanánk Székesfehérvár fenkölt főpapjának figyelmébe ajánlani. A Magyarországi Földművelőmunkások Országos Szövetségének kebelében néhány évvel ezelőtt egy szövetkezet létesült, a «Munka»-szövetkezet. Ez az alakulat az olasz földbérlő szövetkezeteket tartotta szem előtt, amelyeket a szövetség elnöke, Csizmadia Sándor a helyszínén tanulmányozott. Ezek az olasz szövetkezetek szépen prosperálnak és biztató eredményeket érnek el. 1910-ben már 836 mezei munkásszövetkezet (*Affitanza collettiva*) volt Itáliában és ebből 263-nak 55 ezernél több tagja volt s mintegy másfél millió líra vagyona. Eredményeik közül csak egyet említsünk föl. A cooperative Agricola di Monte San Giuliano a szicíliai San Marcoban 1902-ben alakult 524 taggal. Működésének helyén eladdig a legnagyobb elmaradottság és nyomor uralkodott 80 filléres és egy koronás napszámmal. A bérlőszövetkezet megalakulván 25 lírás befizetések után a Banca di Sicilia 125.000 líras hitelt nyújtott neki. Kövidesen 4500 hektár területet vettek bérbe, amely területen addig 38 ezer mm. gabona termett. A szövetkezet hamarosan fölvitte 53 ezer métermázsára.* Hogy egyáltalában milyen eredmények várhatók a kellően felszerelt ilyen bérlőszövetkezetektől,

* L. Wilhelm Dietrich Preyer: Die Arbeits- und Pachtgenossenschaften Italiens. Jena 1913.

ennek a kérdésnek kiterjedt irodalma van, amelyet Prohászka püspök valószínűleg jól ismer.* «Termelő szövetkezet!» Ez volt a szociáldemokrácia megváltó ígéje: ezeken keresztül vélte eljuttatni az emberiséget az Ígéret földére. Ismerjük a borzalmas csalódások történetét: a termelőszövetkezetek mind sorra buktak el az életküzdelemben és a legtöbbször a bukása csúfos és kínos volt, rövid élete pedig botrányok sorozata. Ámde csak az iparban. A földművelésben ezek a szövetkezetek fényesen beváltak és mind egy szálra prosperálnak. E tünemény különös okait Oppenheimer magyarázza.**

«Három zátonyon fenekük meg – írja – minden ipari termelőszövetkezet a létért való küzdelemben. Ezek a következők: A hitelért, a piacért és a fegyelemért való küzdelem. Ezek a zátonyok nem fenyegetik a mezőgazdasági szövetkezeteket: mert az ipari szövetkezet *fedezetlen személyi hitelt* igényel, a mezőgazdasági *fedezett reálhitelt*; minél több tag lép be az ipari szövetkezetbe, annál keményebb küzdelmet kell vívnia a piacért» a mezőgazdasági szövetkezetre nézve pedig a tagok számának a szaporodásával megszűnik ez a küzdelem; amott a tagok szaporodásával a fegyelem nehezebbé válik, mert a subordináció növekedik általa, emitt a fegyelem a növekedéssel könnyebbé lesz., mert egyre több lehetőség van a koordinációnak. Végül *amaz* a «kapitalista eladók» szövetkezete, *emez* pedig «vevő-eladók» szövetkezete, amely nincsen alávetve a «transzformáció törvényé»-nek. Ezeknek a tételeknek a bizonyítása a «Siedlungsgenossenschaft» című könyvemnek 362–371 lapjain található.

Ha ezek szerint úgy találtam, hogy az *elméleti* lehetősége az ilyen alakulásnak adva van, éppen úgy megerősíthetném *praktikus* életképességét a történelméből. Ugyanavval a matematikai bizonyossággal, amellyel minden ipari szövetkezet, még a legjobban fundált is (legalább mint «szövetkezet») tönkre ment, éppen olyan bizonyos. sikerült minden mezőgazdasági szövetkezet, még a legrosszabbul megalapozott is. Az idevágó anyag idézett könyvem 2. köt. 4. fejezetében és 3. köt. 1. fejezetében található.»

A «Munka» szövetkezet eddigelé még csak nagyon gyenge kísérleteket folytathatott tulajdonképeni célja: a mezőgazdálkodás területén. Tőkehiány miatt és mert életének három évéből kettő

* L. különösen: Oppenheimer Franz: Die Siedlungsgenossenschaft. Leipzig 1896.

** Oppenheimer: Grossgrundeigentum und soziale Frage. Berlin 1898.

már a háborús esztendő, inkább csak kubikos munkákra vállalkozhatott. Minden kísérlete sikerült és ad oculos demonstrálta, milyen nagy jövője volna a magyar mezőgazdasági munkásság körében. az ilyen bérlőszövetkezeteknek. Szabadjon talán ezeket a gyenge kezdeket, mint biztató jövő zálogát figyelmébe ajánlanunk Székesfehérvár püspökének. Neki módjában van rögtönösen megejteni a további kísérleteket, amelyek sikeréről mi a magunk részéről teljesen meg vagyunk győződve. Az ilyen megoldás ellen még a kisbirtok-gazdálkodás ellenzőinek se lehet kifogása, mert ez tulajdonképen nagybirtok-gazdálkodás, ahol nem emészti föl az erők egy részét az a körülmény, hogy öt, hat vagy tíz, húsz gazdaság adminisztrálási munkáját igényli olyan terület, amelyhez nagybirtok-gazdálkodás esetében egyetlen gazdaság ilyennemű munkája szükséges csupán.

Mihelyt ilyesmiről tétetik említés, rögtön a szocializmus rémeséivel ijesztgetik a gyöngye lelkeket. Prohászka Ottokár bizonyán nem ezek közé tartozik. A magyar földművesmunkásság mozgalmának, a története nem is támogatja ezeket a rémföltevéseket. Egy évtized előtt mindenki tisztában vélt vele lenni, hogy a földkérdés nyomasztó problémája és az alföldi agrárszocializmus egy és ugyanaz a dolog. íme: az agrárszocializmus elcsendesedett, ellenben a földkérdés égetőbb, mint valaha volt. És ennek az égető kérdésnek a megoldásánál éppen ezért semmi egyébre nem kell és nem is szabad tekintettel lenni, mint a célszerűségi tényezőkre, amelyek a megoldás helyességét biztosítják.

A magyar társadalom – úgy látszik – megmozdult valahára, hogy megkezdje ennek az évszázados átoknak a feloldását. A lökést ehhez a mozduláshoz kétségtelenül a háború eseményei és következményei adták meg. A magyar nép páratlan harci teljesítményei, a magyar föld szerepének és hivatásának a megnyilatkozása, a solferinói verklis alakjától való borzalom és azoknak a terheknek a tudata, amelyeket a háború fog a fejünkre zúdítani: íme ezek indították meg az új földmozgalmat, amelyben a kezdeményezés dicsőségének egyik pálmája méltán illeti meg Székesfehérvár nagyhírű püspökét.

Rózsa Vilmos székesfővárosi iskolaigazgató: Többtermelés és népoktatás.

A többtermelés kérdése olyan probléma, melynek megoldása a mostani közgazdasági és politikai viszonyok mellett is megoldható a hozzákapcsolt kérdések pedig, mint az adórendszer megváltoztatása, a telekértékadó behozatala, a fogyasztóhoz, vagy a termeléshez való csatlakozás, vagy pláne a többtermelésnek olyan felfogása, hogy az a szellemi többtermelésre is vonatkozzék, mind olyan kérdések, melyeknek tárgyalása a mostani és a közeljövő viszonyait tekintve, csak doktrinär értékű eredményekre juttatna bennünket és csak arra vezetne, hogy ez a pár exellence gyakorlati kérdés ellaposodjék és elzátonyosodjék.

Ha pedig a kérdést tisztán gyakorlati nézőszögből tekintem, akkor csak egyetlen más kérdéssel hozhatom vonatkozásba: a népfelvilágosítás, a népoktatás kérdésével. Sőt, úgy látom, hogy az egész kérdés végső eredményében nem egyéb, mint népoktatási kérdés. Mert ha azt kérdezem magamtól, mi az oka annak, hogy népünk egy hektárnyi területen 2-szer, 3-szor, sőt 5-ször kevesebbet termel, mint ugyanakkorra területen pl. a német nép mostohább talaj- és éghajlati viszonyok között, erre csak két okot találok: népünk tőkeszegénységét és műveltségi standart-jenek alacsony voltát.

A föld intenzívebb megműveléséhez nagyobb forgótöke kell, mint amilyennel a mi kisgazdáink rendelkeznek. Gépek beszerzésére, a marhaállomány és egyéb fundus instructus megnagyobbítására, megfelelő nemesebb vetőmag és műtrágya bevásárlására nagyobb ingótökére volna a kisgazdának szüksége, az bizonyos de viszont az is bizonyos, hogy ez mégsem lehet oka annak, hogy a mi kisgazdáink olyan primitív módon művelik meg földjeiket. Mert, ha a mi kisgazdáink nem is rendelkeznek olyan saját tőkével, mint a német kisgazdák, rendelkezésükre áll a különböző pénzüzetek tőkéje, köztük olyanoké, amelyek egyenesen ilyen célokra alapítottak. Az igaz, hogy az ilyen

kölcsonttöke után kamat jár, de ez a néhány százaléknyi megdrágulás; az ilyen kölcsöntökének nem lehet gátló oka annak, hogy azt a gazdaközönség ne vegye igénybe akkor, mikor össztermelésének megtöbbszörösítéséről van szó. És ha mégis azt látjuk, hogy kisgazdáink ezt a tőkét ilyen célokra mégsem veszik igénybe, ennek oka csak az lehet, hogy kisgazdáink ezt a számítási exemplumot megcsinálni nem tudják, mert nem tudják a módja annak, hogyan kell földjüket intenzívebbé megművelni; nem értenek hozzá, mert senki sem tanította őket reá.

Ilyenfórmán az egész többtermelési kérdés odakonkludál, hogy tanítsuk meg a kisgazdát földjének intenzívebb megművelésére, világosítsuk fel arról, hogy okszerű gazdálkodással földjét rákényszerítheti arra, hogy az többet termeljen.

Valamilyen eszmét a nép összességébe belevinni, a népet valamiről felvilágosítani két utón lehetséges: felolvasások, kurzusok rendezésével, illetve – ami ezzel egyenértékű – az illető eszménél, broszúrák vagy napilapok útján való terjesztésével, vagy az eszmének a népoktatási intézményekbe való belevívésével. Az első módszer gyorsabb, de eredmény tekintetében bizonytalanabb, a másik módszer lassúbb, de eredménye aztán annál bizonyosabb.

Arról, hogy népünket a többtermelés mikéntjéről broszúrák vagy kurzusok megtartása útján felvilágosítsuk, sajnos le kell tennünk a magyar paraszt nem szeret olvasni, a magyar kisgazda, nem fog kurzusokra eljárni. Annak belátására, hogy ezek az intézkedések az ő javát célozzák, műveltségi foka nagyon alacsony és éppen műveltségi fokának alacsony voltánál fogva bizalmatlan minden olyan intézkedés iránt, mit kaputos emberek kezdeményeznek. Nem fog eljárni a kurzusokra, mert meg lesz győződve arról, hogy az urak ismét egy új adózásba akarják beleugratni. A magyar paraszt ismeretes konzervatív gondolkozásánál fogva nem lesz rábírható arra, hogy hagyja abba földje megművelésének azt a módszerét, melyet apától öröklött és fogjon bele új módszerekbe, új kísérletezésekbe.*

Ha tehát az intenzív termelés gondolatát és módszerét a népbe bele akarjuk vinni, erre csak egy út áll rendelkezésünkre: vigyük bele azt a népoktatási intézményekbe, elsősorban a népiskolába, tegyük azt igazi népiskolává.

* A cikkíróval itt nem tudunk egyetérteni. Tapasztalatunk szerint a magyar paraszt ma már általában újságolvasó és az imitt-amott rendezett kurzusok iránt óriási érdeklődést tanúsít. Erről az Országos Közművelődési Tanács néhány év előtti próbái mindenkit meggyőzhetnek. *A szerkesztő.*

Mert a mostani népiskola semmiképen sem szolgál rá arra, hogy népiskolának nevezzük. Inkább elemi iskola az, amennyiben a tudományok elemeit tanítja, de semmiképen sem «nép» iskola, mert, nincsen benne olyan vezéreszme, összefoglaló ka pöcs, amely arra mutatna, hogy ez az iskola a nép iskolája akar lenni. Ilyen vezérgondolat nem található sem az iskola szervezetében, sem a minisztérium által kiadott tantervben és utasításban. Az elemi iskola szervezete és tanterve egy kaptafára húzza Magyarország valamennyi ilyenfajta iskoláit, már pedig világos, hogy ha ez az iskola igazán a nép iskolája akar lenni, akkor alkalmazkodnia kell az iskola körzete népének foglalkozásához. Más anyagot és másféle módszerrel kell tanítani oly vidéken, hol a nép földműveléssel és mást és más módon oly vidéken, hol a nép erdőgazdálkodással, bányászattal, iparral vagy kereskedelemmel foglalkozik. Budapest székesfőváros tanácsi ezt az abúzust már belátta; ki is adott egy mintaszerű tanterve és utasítást a maga elemi iskolái számára és jellemző a mi viszonyainkra, hogy ezt a mindenképen csak dicséretére szolgáló munkáját csak nagy nehézségek árán tudta a minisztériumban, keresztülvinni. Magyarország többi elemi iskoláiban azonban még mai napig is mindenhol egyforma tanterv és utasítás szerint tanítanak a pusztán, a faluban, a városban, sík és hegyes vidéken tekintet nélkül arra, hogy mivel foglalkozik az illető község lakossága. Világos, hogy ily módon az elemi iskolák nem válhatnak igazi népoktatási intézményekké.

Ha az elemi iskola a nép iskolája akar lenni, akkor szem előtt kell tartania az iskola vidéke lakosainak foglalkozását; ehhez kell alkalmazkodnia minden vonatkozásában, tanításában és a tanítás módszerében. Az intenzív termelés legyen az a kristályosodási középpont, mely köré csoportosul a népiskola minden tantárgyának tanítása; ez legyen az az összekapcsoló pánt, mely egységes egésszé kapcsolja össze a népiskolában tanított össze disciplinákat. Ne gondolja senki, hogy ez didaktikailag keresztülvihetetlen, sőt, állítom, ez volna az igazán, ideális tanítás. Mert azt minden tanítással foglalkozó ember tudja, hogy csak az a tanítás mondható helyesnek és módszeresnek, mely a látszólag különféle tananyagot is egymással vonatkozásba és egy szempont alá tudja fogni. Már pedig lehet olvasást, fogalmazást, számolást, méréstant, természetrajzot és természettant, földrajzot, sőt még történetet és alkotmánytant is

akképen tanítani, hogy a példák és gyakorlatok az intenzív termelés köréből vétessenek és a tanítás kiinduló és végpontja mindég az intenzív termelés szemmel tartásával történjék. Mondom, ez lehetséges és nem ütközik semmiféle nehézségekbe, sőt állítom hogy az ilyen tanítás módszertanilag is helyesebb volna, mert lekötné a gyermekek figyelmét, mivel olyan dolgokkal és problémákkal foglalkoznék, melyek közvetlenül érintik a gyermekei, amely dolgok körében él, amelyeket lépten-nyomon lát és tapasztal. Az ilyen tanítás első feltétele persze az volna, hogy ne húzzuk Magyarország összes népoktatásai intézményeinek tantervé! és utasítását egy kaptafára, hanem osszuk fel hazánkai a nép foglalkozása szerint tankerületekre és minden tankerületnek állapítsuk meg a neki megfelelő tantervet és utasítást

Minden tanterv és utasítás azonban meddő dolog mindaddig, inig nem gondoskodunk arról, hogy a kötelező beiskoláztatás következetesen végre is hajtassék. Amíg százezerszámra rüg évente az iskolakerülök és ezzel kapcsolatban az analfabétái: száma, addig hazánkban intenzív termelésről szó sem lehet. Szigorú és következetes beiskoláztatás, egységes irányú iskolai közigazgatás alapfeltétele a nép szellemi haladásának és az ezzel járó intenzív termelésnek.

Egységes irányítás azonban csak ott lehetséges, hol az irányító hatalom szeme előtt csak egy cél lebeg: a nép szellemi haladás; és a népjólét megteremtése. Ahol azonban az irányítás felekezetek, társulatok és egyéb közületek, sőt egyesek partikuláris céljaihoz alkalmazkodik, ott a népjólét, a szellemi haladás másod, harmadrendű fontosságúvá devalválódik, ott az iskola nem a nép, hanem a partikuláris érdek szolgálatába áll. ott az iskola nem az életnek nevel. A népjólét megteremtésénél” a nép szellemi haladásának és az intenzív termelésnek egyik alapfeltétele tehát a népiskolai intézmények államosítása az egész vonalon.

Exemplu docent! Nincsen jobb tanítómester az élő példánál; ez áll nemcsak gyermekek tanítására, hanem felnöttek oktatására is. Ha a kispap látná, hogy lehet ám ugyanakkora földön, mint amilyenén ő gazdálkodik, többel is termelni, akkor ő is csakhamar rátérne az intenzívebb termelésre. Minden községbe, vagy legalább minden kisebb kerületbe egy kis mintagazdaságot kellene tehát felállítani a nép okulására és tanítására.

Ezt egyáltalában nem lehetetlenség megvalósítani, mert – bocsánat a drasztikus példáért – ha minden községben lehet kihasítani a közterületből egy darabot marha- vagy borjúlegelőnek, miért nem lehetne kihasítani egy féltelket olyan mintagazdaság céljára, mely legalább is hozna annyi hasznot a községnek, mint a marha- vagy borjúlegelő. De többet mondok, ez a közterület a legtöbb helyen már most is megvan; folyik is rajta gazdálkodás, csak azt ne kérdezzék; hogy mily módon? A legtöbb községben, különösen a felekezeti, vagy községi iskolás községben; ugyanis a tanító, illetve a kántortanító számára egyéb járandóságai mellé egy bizonyos nagyságú termőföld is kijár, melyet aztán gazdálkodhatik és gazdálkodik is – Pató Pál módjára. De hát hogyan is gazdálkodjék más módon az a tanító, aki azelőtt azt sem tudta, milyen fán terem a gazdálkodás. Hiszen a szülőiháznál nem volt módja azt megtanulni, a tanítóképzőben meg nem tanították rá, mert ott inkább a hittant és a hittantanítás módszerét verték a fejébe. Nemcsoda tehát, hogy sok helyen a tanító inkább bérbeadja szántóföldjét, ő maga meg inkább beáll – borszakértőnek.

Tanítóképzésünk rossz szervezete, illetve szervezetlensége oka ennek a bajnak is, mint sok egyéb más bajnak. Mert hogy az állam alig törődik a tanítóképzéssel és, hogy azt teljesen idegen érdekekre bizza, erről a következő szomorú statisztika szolgál ékes tanúbizonyságot: Magyarországon van 44 férfi-tanítóképző, ezek közül csak 18 állami, a többi 26, tehát több mint 59% a felekezetek kezében van; Magyarországon van 85 nő-tanítóképző, ezek közül csak 8 állami, a többi 27, tehát több mint 77% felekezeti. És mit látunk a tanítóképzők elhelyezésénél? Nyomát sem annak, hogy az elhelyezésnél tekintettel volnának a népjólétre, a nép szellemi haladásának feltételeire. Minthogy a tanítóképzés a felekezetek kezében van, tanítóképző is csak ott van, ahol püspök, vagy legalább is kanonok székel és ezek a felekezeti tanítóképezdek, sajnos, végtelen kevés, érzékkel bírnak a gazdasági és általában a szociális kiképzés iránt. Jellemző, hogy a Nagy-Magyaralföldön egyetlenegy férfi-tanítóképző sincsen. A tanítóképzők ezen minden rendszer nélküli, vagy talán nagyon is tudatos, elhelyezése okozza aztán azt, hogy a znióváraljai tanítóképzőből kikerülő tanító egy alföldi községbe jut, a győri képzőből meg esetleg valamely árvamegyei faluba – idegen milieube, neki teljesen ösmeretlen termelési viszonyok

közé. Hogy az ilyen tanító aztán nem adhat példát a kisgazdának az intenzív termelésről, az csak természetes.

Tehát már az intenzív termelés érdekében is bizonyos céltudatos rendszerességgel kellene a tanítóképzőket elhelyezni, még pedig a fentemlített tankerületekre való szemmeltartással. Ez azonban csak a tanítóképzés államosításával volna lehetséges. Elsősorban tehát azon kell lennünk, hogy a tanítóképzés államosítsák és minden tanítóképző egy kis mintagazdasággal láttassák el, ahol a tanítónövendékek az intenzív gazdálkodást gyakorlati módon sajátíthassák el. A tanítóképzők elhelyezése tankerületek szerint a nép foglalkozására való tekintettel történjék, hogy minden községbe olyan tanító jusson, aki a község gazdálkodásával teljesen tisztában van és azt fejleszteni is képes legyen. A megválasztott tanító pedig köteleztessék arra, hogy a neki járandóságképen juttatott termőföldet maga művelje meg és mag t gazdálkodjék rajta.

Összefoglalva az eddigiekben elmondottakat az intenzív termelés érdekében a következőket tartom szükségesnek:

1. A beiskoláztatási törvény szigorú és következetes végrehajtását.
2. A népiskolák államosítását.
3. A tanítóképzés államosítását és a tanítóképzők az ország népénél, foglalkozása szerinti elhelyezését.
4. Minden tanítóképző egy kis mintagazdasággal láttassék el.
5. Minden község tanítójának járandóságképen jusson egy megfelelő területnyi termőföld azzal a kötelezettséggel, hogy azon ő mag:, tartozik gazdálkodni.

Látnivaló: ezen 5 pont közül 3 már a legközelebbi jövőben is megvalósítható volna, mert nem hiszem, hogy a felekezetek és egyéb politikai koteriák megvalósításuk elé nagyobb akadályt gördítenének; csupán az elemi iskolák és a tanítóképzés államosítása ütköznék nagyobb nehézségekbe, mert előrelátható, hogy a felekezetek és a nemzetiségek ezek ellen közel-lábbal fognak tiltakozni. De hát tiltakozni fognak ők az ellen mindenkoron; ez tehát nem lehet ok arra, hogy mi ezek megvalósításain ne dolgozzunk teljes erőnkkel és egész odaadásunkkal..

A politikai helyzet most úgy alakul, hogy ezen kívánságainkat vagy most fogjuk megvalósíthatatni, vagy talán sohasem. A háború után egy új, erős, magyar államot fog kelleni itt megalapítani; ezt pedig csakis a népiskola és a tanítóképzés államosításával lesz lehetséges.

A háborús államszocializmus kérdéséhez.

A világháború a gazdasági élet, a termelés, a forgalom és a fogyasztás szervezésének bizonyos megváltozott formáit hozta létre, amelyek első pillantásra különösen az állam szerepe és a gazdasági tevékenység szocializálódása tekintetében gyökeres új orientálódásra engedtek következtetni. Németországban, ahol az összes országok közül a legmesszebbmenően épült ki az állami beavatkozás és kényszerszabályozás elvén felépülő háborús körgazdasági és részben szociálpolitikai intézkedések sorozata, a kérdés igen intenzíven foglalkoztatja úgy a szorosan vett tudományos irodalmat, – amely újabban örvedetesen kezdi kiszorítani a háború kitörése óta úgyszólván kizárólag érvényesülő alkalmi jellegű pamfletokat, – mint a publicisták szélesebb köreit. Akár oly módon formulázzuk a kérdést, hogy az események és a fejlődés iránya hova vezetnek, akár az állam más ezidőszerint is követett gazdasági és társadalmi politikáját vesszük kiindulási alapnak, az írók körében a legelterjedtebb felfogásokra találunk.

Akik a háborús gazdasági életben a szociálistikus irányú újjászervezés megvalósulásának alapjait látják, mindenekelőtt utalnak arra, hogy a szabadverseny és a magánérdekek elvének uraim? alatt álló közgazdaság nem volt képes kellő garanciákat nyújtani főképp az élelmiszer ellátás és a nyersanyagszükséglet fedezést tekintetében. Kiemelik azt is, hogy a háború megmutatta, mily nehéz egy ad hoc történő állami szervezés, mennyivel jobban működhetnék egy oly államilag szervezett gazdasági rendszer, amely az összes állami szükségleteket már eleve kényszerítőleg szabályozza. Azok a közgazdasági írók, akik ebben az eszmekörben mozognak, előszeretetté mutatnak rá a német szociáldemokrata-párt hazafias magatartására is, amely a közös hazavédelmének nagy szempontjaitól vezéreltetve összes alapvető forradalmi, marxista, nemzetközi elveit cserbenhagyta. Ugyanezek az erők arra is bizton számítanak, hogy a német szo-

cialista-párt e nemzeti érzületét a háború, után is meg fogja tartani, inkább *Fichte* és *Lasmie.* mint *Marx* tanításait fogja köveit ni. (*Henss: Kriegssozialismus* 13. 1.) Számos író szerint nem csak a szocialista-párt fog a háború után jobban érvényesülni, hanem ni. *Pleuge* szerint a háború. 1914. eszméinek jegyében folyik: «Szocializmus az individualizmus ellen, bekebelezés a szétágazó összeviszaság ellen, a rend szabadsága az önkény szabadsága ellen.»

Naumann szerint az államszocialista irány túl fogja élni a háborút («*Mitteleuropa*») 153 1.)

Jaffe gazdasági életünk jövő *militarizálódásáról* beszél. Szerinte az individualizmus és a gazdasági élet korlátlan szabadságánál: a korszaka elmúlt és az új gazdasági rend eljövetele egyúttal annak a kapitalista gazdasági rendszernek a végét is jelenti, amely száz évvel ezelőtt jött át Angliából. («*Volkswirtschaft und Krieg-* 30. 1.)

Diehl ezt a felfogást nem osztja. (L. az ez értekezés alapjául: szolgáló «*Deutschland als geschlossener Handelsstaat im Weltkrieg*» c. kis munkáját.). Szerinte a gazdasági szervezet gyökeres megváltoztatása csakis az esetben lehetséges és vihető kérésziül, ha mélyreható gazdasági erők mutatkoznak, amelyek ezt az átalakulást szükségesnek és célszerűnek mutatják. Egy háború, vagyis nem gazdasági, hanem véletlen politikai esemény, ily jelentőségű változást nem eredményezhet. Példaképpen hivatkozik a Napoleon-féle kontinentális zárlatra, amely oly szövevényes és messze szétágazó befolyást gyakorolt a gazdasági viszonyokra, de a gazdasági alapszervezet módosulását nem volt képe,- előidézni. Mélyreható technikai átalakulásról, vagy a közgazdasági eszmevilág megváltozásáról ma nincsen szó. A háború korántsem bizonyította be a magánkapitalista gazdasági rend tarthatatlanságát, csupán az élelmiszer- és nyersanyag szükséglet fedezése terén mutatott bizonyos hézagokat. E hiányok azonban *Diehl* szerint megfelelő gazdaságpolitikai rendszabályokká! megszüntethetők, anélkül, hogy gazdasági rendszerünk alapjait meg kellene változtatni. *Diehl* e tekintetben teljesen osztja *Liefman* felfogását, aki szerint a háború után inkább, mint valaha szükség lesz az egyesek gazdasági energiájára. («*Bringt uns der Krieg dem Sozialismus nähre* 33; 1.).

A fennálló gazdasági rendszer különben is sem nem tisztára kapitalista, sem nem tisztára individualista. A szabad verseny

tervszerűtlenségén két oldalról is rés van ütve, egyfelől az állami erősen korlátozó törvényhozás és a közüzemek, másfelől egyes vállalatfajoknak az érdekeltek szabad elhatározásából, kartellek és szindikátusok útján történő organizatorius alakulása által. Tagadhatatlan, hogy a háború után mind a két oldalon tovább keil fejleszteni az organizáció gondolatát. A kartelleknek, amelyben fontos nyersanyagokra vonatkoznak, szorosabb állami ellenőrzés alá kell kerülniök, az állami üzemek szintén szaporodni fognak, már azon oknál fogva is, mert sürgös pénzügyi okokból az új állami monopóliumok egész sora fog létesülni.

Dieh szerint tehát csupán arról van szó, hogy bizonyos gazdasági alakulatok, amelyek ma már megvannak, fokozatilag erősödni fognak: nem lehet azonban szó szerinte gazdasági rendszerünk alapjainak elvi újjáalakításáról.

Amint az itt vázolt elméletekből kitűnik, a német közigazdasági birodalomban ma már korántsem mutatkozik egyöntetűség háború közigazdasági és szociálpolitikai fejlemények jelentő - háborútól egy alapjában véve új korszak beköszönését - leg- alább is a gazdasági és a társadalmi szervezetet illetőleg - nem várták.

Dr. V. M.

SZEMLE – KRÓNKA.

Harc a nemi betegségek ellen.

Régen vártuk már azt a nagy tömegeknek írott füzetet, amelylyel az Országos Pénztár főorvosa, dr. *Hahn Dezső* ajándékozta meg az ország népét.* Mintája ez a kis füzet annak, miképen kell erről a kérdésről a műveletlen tömegnek beszélni, hogy a szónak foganatja is legyen. Kissé patetikus és orvososan ünnepélyes hangja még' fokozza is az okos szó meggyőző hatását. Anélkül, hogy bárkit is neuraszténiássá tenne, mindenkivel megérteti, hogy milyen komoly dologról van szó, olyanról, hogy ha csak a bajok egyikét is vesszük, a kankót: „szenvedésben, könnyben, testi és lelki nyomorban, gazdasági kárban, munkaképtelenségben már ennek az egynek is oly ijesztő nagy a számlája, hogy szociális jelentőségben a kolera vagy a tífusz „ártatlan báránycák” hozzá képest. (12 o.)

Kellő kioktatás után megnyugtatta a füzetecske a szenvedőket, hogy minden nemi betegség gyógyítható és megmagyarázza, hogy milyen magatartás, életmód és intézkedés kell a gyógyuláshoz.

* *Harc a fertőző nemi betegségek ellen.* Írta: Dr. Hahn Dezső főorvos. Budapest, 1916. Népszava könyvkereskedés kiadása. 82 oldal. Ara 24 fillér.

Kívánatos, hogy a borítékon lévő jelzés szerint egyelőre 20.000 példányban kinyomatott füzet sok százezer példányban terjesztessék el ebben a nemi betegségek által nagyon is meglátogatott országban és e célból illetékes helyen többet is kellene tenni, mint amit a kívánság jelent.

Itt említhetjük meg, hogy a m. kir. belügyminiszter rendeletet bocsátott ki, amely radikális eszközökkel akarja elejét venni a betegségek terjedésének. A rendelet szerint katonai személynek nemi bajban való megbetegedése esetében a hatósági közegek kikutatják a nőszemélyt, akitől a katona a betegséget kapta és ezt a nőt azonnal kórházba szállítják és teljes gyógyulásig ott tartják. Katonai személyek kényszer-gyógykezelés alá esnek. A katonaság részéről bejelentett nemi betegek, akik utókezelést igényelnek az elsőfokú egészségügyi, hatóságok részéről bizalmas nyilvántartásba vezetnek be és állandóan ellenőriztetnek. Civil-orvosok és betegségélyező egyletek be kell hogy jelentsék a nemi betegségben szenvedőket. A hatóság rendeletére orvosi kezelés alá vett nemi betegek csak teljes gyógyulás után bocsáthatók el. A kórházak szükség esetében helyiségek kibérlése által vagy

barakkok építésével kibővítendők a venereás betegek elhelyezése céljából. Nagyobb városokban gondoskodni kell, hogy a kórházi ápolást nem igénylő betegek ambuláns ingyen orvosi segílyt kapjanak. Minden esetben a megfelelő titoktartás kötelezettsége van előírva a hatósági közegek számára.

A nemi betegségek elleni küzdelem a többi hadviselő országokban is nagyon aktuálissá vált a háború óriási népkavarodásai következtében. Legutóbb *Freiherr von Bis sing*, Belgium fő kormányzója tett javaslatot a porosz urakháznak, hogy az államkormányzat vegyen föl a költségvetésbe bizonyos összeget arra, hogy

1. a nemi ismeretek a szemináriumokban és főiskolákban tanítás tárgyai legyenek;

2. a bőr- és nemi betegségek az orvosi államvizsgálatokon vizsgaszakká tétessenek;

3. tervszerű kioktatást nyerjenek a nemi betegségekről az elbocsátás előtt az iskolaorvosok és tisztí orvosok útján minden iskolának mindkét nembeli tanulói;

4. pályadíj tűzessék ki a nemi betegségeknek a népmozgalmi jelenségekre való hatásairól szóló munkára;

5. szubvenció nyújtassék a nemi betegségek leküzdésére alakult német egyesület támogatására.

A javaslat még amellet is szót emel, hogy aki nemi betegségének tudatában van és mégis nemi érintkezést folytat, büntetendő legyen. A javaslat kimerítő indokolással van ellátva.

Íme mi mindenre ráér egy katonai fő kormányzó ha német.

Mezőgazdasági munkásbiztosítás Olaszországban.

A mezőgazdasági munkások biztosítása Olaszországban nem általánosan kötelező. A biztosítási kötelezettség csak azokra a munkásokra terjed ki, akik különös veszélyben vannak munkájuk közben. Ilyenek a favágók, a szállításoknál alkalmazott munkások, továbbá a cséplőgépek s általában a gépek körül alkalmazott munkások, akikre, nézve kötelező a balesetbiztosítás.

A mezőgazdasági munkások *zöme* még törvényes védelem nélkül van e téren. Mindazáltal számos tervezetet dolgoztak már ki s juttattak nyilvánosságra, amelyek a kötelező balesetbiztosításnak a mezőgazdasági munka egész mezejére való kiterjesztésére törekcsenek. Az itt következő tervezet az, amely ezidő szerint megbeszélés alatt áll és amely valószínűleg törvényjavaslattá fog válni.

E szerint a biztosítás gondja és költsége a mezőgazdasági *üzem* tulajdonosát terheli. A biztosítás vonatkozik a balesetből következő halálesetre, a balesetből eredő teljes munkaképtelenség, továbbá oly részleges munkaképtelenségekre, melyben a munkás munkarejéből több. mint egyhatodát elvesziti.

A biztosítási díjak a birtok területének nagysága és az üzem természete, többé vagy kevésbbé veszélyes volta szerint változó a kockázat különbözősége folytán.

A legkisebb biztosítási összegek a tervezetben így vannak megállapítva:

Az áldozat kora		Férfiaknál	Nőknél
		Halálos balesetnél	
9-15 éves korig		500	500
15-23 „	„	2000	1000
23-55 „	„	2500	1250
55-75 „	„	1500	800
Teljes munkakép- telenséget okozó baleseteknél:			
9-15 éves korig		1200	1000
15-23 „	„	2500	1500
32-55 „	„	3250	2000
55-75 „	„	2000	1000

Az itt felsorolt biztosítási összegek, illetve kártérítési díjakhoz, minden egyes gyermek után, akik 15 éven alul vannak, 10%-ot kell számítani, de úgy, hogy a biztosított legfeljebb 507,-át követelheti a kárösszegnek a gyermekek után.

Ami végül az özvegyeket illeti, akik családot tartanak fenn, olyanokul tekintendők, mint a férfiak, azaz a férfiaknak járó kárösszegeket kapják baleset alkalmával.

Ezen terv szerint a gazdasági munkások balesetbiztosítása kizárólag *kötelező társulatok* (consortiums obligatoires) útján gyakoroltatnék, melynek a számát, székhelyét s működési körzetét királyi rendelet állapítaná meg.

Ezen társulatok jogi személyenként szerepelnek s mentesek minden illeték alól. Működésüket teljesen szabadon gyakorolnák, de tartózkodniuk kellene minden más biztosítási ágtól s viszontbiztosítástól. Alapszabályaikat a földművelésügyi, kereskedelmi és iparügyi minisztérium hagyná jóvá.

Minden egyes társulatnak van közgyűlése, melynek 25-50 tagja van. Ezek közül kétötödét a mezőgazdasági munkaadók vá-

lasztanak, kétötödét a mezőgazdasági munkásszervezetek kiküldöttei képeznek, egyötödét pedig a tartományi tanács nevez ki. Az egyes társulatok élén igazgatótanács áll, mely áll a földművelésügyi miniszter által kinevezett elnökből és öt tagból, akiket a társulat közgyűlése a maga kebeléből választ.

A társulatok által fizetendő összegek s a díjak tarifáját a szociális biztosítási és pártfogó tanács, továbbá az országos balesetbiztosító pénztár meghallgatása alapján királyi rendelet állapítja meg. A társulat közgyűlése ezen tarifák közül választja ki azt, amelyik leginkább megfelel a viszonyoknak s ez a határozat a miniszter jóváhagyásának van alávetve. A miniszter azonban, ha jónak látja, a tarifát meg is változtathatja. A társulati igazgatótanács ez alapon állítja föl a díjszabást, melyet minden egyes vállalatra nézve alkalmazni kell.

Az egyes társulatok kötelesek kárbiztosításul 25-50%-ig viszontbiztosítást kötni az Országos Balesetbiztosító Pénztárnál. A kárösszegek megállapítása az igazgatótanácsra van bízva s a kártalanítási összegek kifizetés körül felmerülő vitás kérdések elintézésére a tartományi bíraskodó bizottságokra van bízva, mely áll egy törvényszéki bíróból s a munkaadók és a munkások szervezetének egy-egy kiküldöttéből.

Jutalom-alapítvány.

Februári számunkban részletesen ismertettük a nagyszerű jénai Zeiss-alapítványt és annak a szervezetét. Most egy más

fajta alapítvány hírét vesszük: a Wolfner-Nándorét, aki az újpesti Wolfner-gyár munkásainak jutalmazására 25.000 koronás alapítványt létesített. Amennyire helyeseljük az ilyen jutalmazási alapítvánvokat, amelyek természetesen mindig bőségesen kifizetődnek az üzem részére is, annyira nem tudjuk helyeselni az itt szóban forgó alapítvány szervezetét, amely szerint az évenként 100-250 koronás tételekben kiosztandó 1500 korona jutalmak elnyerésére *pályázni* kell a munkásnak és a pályázat eredménye fölött a gyártulajdonos dönt. Azt hisszük, hogy ilyen formában már a gyár részére se eredményezi az alapítvány azt a jó eredményt, amelyet tőle az alapító nyilván elvár, mert a magát érdemesnek tartó és ezen az alapon pályázó munkás mellőzése arra alkalmas, hogy az illetőnek az ambícióját nagy mértékben csökkentse, A gyártulajdonos egyedüli döntése pedig elveszi az alkotmányosságna az azt a zamatát, amely az ilyen gyári alapítványok erkölcsi értékét megadni szokta. Így inkább csak egyszerű jutalmazás jellegével bír az egész, amelynek alapítvány nélkül se állja semmi se útját. Pedig nagyon óhajtandó volna, ha éppen azok a munkaadók, akiknek van szívük az ilyen alapítványok létesítésére, módot keresnének arra, hogy ezek az alapítványok munkaszervezetpolitikai kísérletek legyenek, mert csak az ilyen különböző irányú kísérletek útján juthat el a társadalom a munkafornának ahhoz a képletéhez, amely a legnagyobb társadalmi hasznot van hivatva biztosítani.

Aggsági korhatár 65 év.

A német Reichstag elé törvényjavaslatot terjesztettek, amelynek értelmében az aggsági biztosításban a járadéki igény korhatára 70 évről 65 évre szállítatik le. Ugyanez a novella fölemeli az árvajáradékot is. Az árvajáradék eddig az állam által fizetett évi 25 márkából és a biztosító intézet által fizetett összegből a üt ki. A biztosító intézet pedig az eltartónak a halála idejében kijáró vagy rokkantság esetében őt megillető rokkantsági járadék három huszad része volt az elsőgyermek részére és egy negyvenedrészre minden további gyermek számára. Ezt a negyvenedrészre most a novella egy huszadrészre duplázza meg, ami természetesen még mindig úgyszólván csak elvi elismerése az árvajáradéknak, mert pénzösszegben vajmi jelentéktelen mennyiség az egész, mint a *Vorwärts* találóan mondja: a semminek a duplája.

Ezekkel szemben a heti befizetések összegét is fölemeli a novella minden fizetési osztályban 2-2 fillérrel. Ez csak látszólag jelentéktelen dolog, mert az utolsó békeesztendőben 814.6 millió hetibefizetés történnén, ezen az alapon a 2 filléres emelés évi 16 ½millió márkát jelent évente.

A szociálpolitikai „Mittel-Europa”.

A feltartóztatlan gazdasági terepnyellálás, amely Közép-Európában készülöben van és amelyet nem fognak az összes pártpolitikusok és az összes teoretikusok megakadályozhatni, aktuálissá teszi a szociálpolitikai ki-egyenlítödes kérdését is. E tekin-

tétben tudvalevőleg jelentékeny
 nívőkülönbségek vannak egyrészt
 Ausztria és Magyarország más-
 részt e kettő és Németország
 között. A „Verein für Social-
 politik” kiadásában most egy
 gyűjtőmunka jelent meg Walter
Schiff bécsi egyetemi tanár szer-
 kesztése alatt. Ebben éppen a
 szerkesztő *Schiff* tanár foglalko-
 zik a centrális államok munkás-
 védelmi törvényei között mutat-
 kozó különbségekkel. Ilyen egész
 különbségsorozatot mutat be a
 szerző. Németország jobban védi
 a gyermekeket, a fiatalkorúakat
 és a nőket, míg Ausztria inkább
 a felnőttek védelmére fekteti a
 súlyt. Németországban a gyer-
 mekvédelem az otthonmunkára
 is kiterjed, Ausztriában nem.
 Németország a gyermekeket több
 üzemszoportból kizárja, amelyek-
 ben Ausztriában dolgozhatnak.
 Németország az idegen gyer-
 mekek munkaidejét jobban kor-
 látozza mint Ausztria és a csalá-
 dhoz tartozó gyermekek mun-
 kaidejét is korlátozza. A nők és
 ifjűmunkások legmagasabb mun-
 kaideje Németországban kevesebb,
 mint Ausztriában és ez nem
 csupán a gyárakra, hanem a
 műhelyek nagyrésztére is vonatko-
 zik; épp így a nők éjjeli mun-
 kájának tilalma és pihenési ide-
 jük minimuma is tágabb körben
 nyer megvalósulást, mint Ausztri-
 ában. Ezzel szemben Németor-
 száiban hiányzik az: ifjűmun-
 kások éjjeli munkájának a tilalma
 a gyári jelleggel nem bíró és a
 munkást foglalkoztató műhelyek-
 kel nem egyenrangú üzemekben
 holott Ausztriában ez a tilalom
 megvan; hiányzik a 11 órasi
 munkaidő a gyárakban, a 10
 órasi munkaidő a bányák minden-

fajta munkásai és a 9 órasi
 munkaidő a föld alatt dolgozó
 munkásai számára és hiányzik
 a szünidőelőírás minden ipari
 üzem munkásai számára.

Ezeket a különbségeket a
 szerző szerint úgy kell majd
 kiegyenlíteni, hogy mindegyik
 fél kiépítené a munkásvédelmét
 abban az irányban, amely a
 másiknak mögötte áll. A szociál-
 politikai megterhelésnek és a
 versenyképesség csökkenésének
 a rémképét – amelyet oly elő-
 szeretettel idéznek föl mindig a
 szociálpolitikai védelem ellenzői
 – azzal a reánk nézve oly
 sajnálatos ténnyel lehet eloszlatni,
 hogy Magyarország munkásvé-
 delme messze mögötte marad
 Ausztria munkásvédelme mögött
 anélkül, hogy ez Ausztria ipará-
 nak a magyariparral szemben
 való versenyképtelenséget mu-
 tatná következményképen.

A negyedik hadikölcsön.

A negyedik magyar hadiköl-
 csön e hó 15-én fog kibocsá-
 tásra kerülni. A magyar állam
 ezúttal negyedszer apellál polgá-
 rainak áldozatkészségére, akik-
 nek itthon a front mögött becsü-
 letbeli kötelességük előteremteni
 mindazokat az eszközöket, ame-
 lyekre a fronton hőiesen har-
 coló katonáinknak a végső győ-
 zelem kivívásához szükségük van.
 Eltekintve a hazafias szempon-
 toktól, a hadikölcsön jegyzése a
 jó tőkeelhelyezés okából is aján-
 latos. Most, amidőn a takaré-
 betétek után 3.2%-ot fizetnek, a
 6%-ot kamatozó járadékkötvé-
 nyek vásárlása a legjövödelme-
 zőbb befektetésnek mondható.
 Ami pedig a plaszírozás biztosí-
 tását illeti, arra nézve elég annyit

hangsúlyozni, hogy a hadikölcsönért a magyar nemzet egész vagyonával garántál. A bank és ipari részvények a mai magas árfolyamok mellett átlag 4%-ot jövedelmeznek. Ezenkívül nagy fluktuációnak vannak kitéve, ami a biztos tőkeelhelyezés szempontjából csak hátrányokkal járhat. Ennélfogva a leghelyesebben teszi mindenki, ha hadikölcsönt jegyez, mert ezzel nemcsak hazafias cselekedetet mivel, de a vagyonát is biztosítja.

Bécs város élelmiszer vásárlásai.

Egy legutóbb megjelent kimutatás szerint Bécs városa a háború eleje óta 1915 december 30-ig kevés híján száz millió koronát fordított élelmiszerek vásárlására. A beszerzett készletek részletezése a következő:

Rizs és rizsdara 2,949.000 K.
 Bab, borsó és borsókonzerv 1,279 ezer K.
 Tojás 447.000 K.
 Vaj és sajt 876.000 K.
 Szárított és kondenzált tej 1.508.000 K.
 Fejőstehén 630.000 K.
 Zsir és szalonna 2,304 000 K.
 Hús 3,356.000 K.
 Kávé 3,780.000 K.
 Cukor egy millió 546.000 K.
 Köménymag 22.000 K.
 Hagyma 149.000 K.
 Teigwaten 95 K.
 Savanyu káposzta, répa, kel 310.000 K.
 Krumplics 5,228.000 K.
 Gabona és liszt 70,475.000, összesen K. 94,079.000 K.

Új adóforrások.

A háborús költségek, a hadikölcsönök kamatai az állampénztárt már a háború ideje alatt nagy terhekkel terhelik és a pénzügyminisztereknek a terhek egy részének a fedezéséről már most gondoskodniuk kell. A fedezet

forrása általánosságban az illető ország törvényhozásának demokratikus mértéke szerint igazodik: a demokratikus törvényhozással bíró országok az adók egy részét a vagyonra és a jövedelmekre hárítják, a kevésbé demokratikusak az új adókkal a fogyasztó népet terhelik meg.

A német kormány adótervei szerint az új adók egy része fogyasztási adó lesz, a másik részét a háborús vagyonszaporulatból fogják fedezni.

Az Angliában tervezett háborús adórendszer a hadi jövedelmeket 50-75 százalékgig adóztatta meg.

A francia kormány január 1-én szintén életbeléptette a háborús adótörvényeket. A törvény eléggé liberális szellemű: a tiszta jövedelemből a családtagok és a gyermekek száma arányában levonnak egy bizonyos létminimumra szükséges alapot és a fenmáradó összegre progresszív alapon vetik ki a jövedelmi adót.

A háborús nyereségek megadóztatásáról szóló törvényjavaslatot már tárgyalta a francia kamara. A javaslat a jövedelmi progresszió alapján a következő rendszer szerint van felépítve:

Jövedelem	Adóhatár
0 - 10.000 frkig	5 - 500 frk
10.000 - 50.000 „ 10 „	4.000 „
50.001 - 100.000 „ „	15 „ - 7.500 „
100.001 - 200.000 „ „	20 „ - 20.000 „
200.001 - 500.000 „ „	25 „ - 75 009 „
500 000-től	30 „ -

Az adóforrások keresése során az állam és a községek természetesen sok olyan területre terjesztik ki érdeklődésüket, amelyekre adóalapot kereső közül a háború előtt nem ért még el. Az üzemek szolgáltatásainak drágulásával mindenesetre számot kell vetnünk, a maglévő adóalpok

jobb kihasználása pedig a háború utáni adópolitikának fontos és hosszú időközön át állandó problémája lesz.

Azok közül az új adónemek közül, amelyek a háború eredményeképpen mennél előbb jelentkezni fognak, itt a *nötlenségi adóra* mutatunk most rá és pedig annak a hírünknek kapcsán hogy a Német-birodalomban, *Szászországban* Olschatz és Reichenbach i. V. után már a harmadik város Bautzen is bevezette ezt az új adót. Erre az adóra előreláthatóan minden, mosthadatviselt államban sor fog kerülni már az ezért is, mert ennek valamely erkölcsi alapot is fog szolgáltatni az a körülmény, hogy most minden államnak, minden népnek nagy érdeke és gondja az elpusztított emberanyag pótlása, a népszaporodás biztosítása.

Egy másik adónemet az élelemmel való takarékoság szükségessé tett aktuálissá: ez az adónem a *kutyaadó*, amelyre a poroszországi községi szervezetek figyelmét a porosz kormány 1916. januárjában külön rendelettel hívta fel. A kutyák élelmezésére köztudomásúan elég számottevő élelemenyiségek használnának fel, s a kutyatartásnak az új adó révén várt korlátozása különösen a sertésenyésztés szempontjából is előnyt jelent. Hogy ebből az adóból milyen összegű jövedelmek várhatók, annak jellemzésére talán elég rámutatni arra, hogy az 1914–15. adóévben ez az adó Németországban – a *Kommunale Praxis* márc. 28-iki számából vett adataink szerint például *Frankfurt* a M.-ban 285.000 M-kát, *Kölnben*

240.000 mkát, *Berlinben* pedig 1.050.000, tehát *1 millió márkát meghaladó összeget* hajtott.

Anglia és Németország kenyere

Nagyon tanulságos és megfontolásra méltó dolog: összehasonlítani a kiéhezhető Anglia kenyérárait a kiéhezésre ítélt Németország kenyéráraival.

A kenyérliszt ára Londonban angol zsákonként volt

1913 december elején ...	26 sh 6 d
1914	37 sh
1915	47 sh
1916 január közepén	51 sh.

Ez megfelel métermázsanként 41 márkának. Ezzel szemben Berlinben a búzaliszt ára 36 M 57 Pfg., a rozsliszté 33 M 50 Pfg.

Világos, hogy azt az alacsony kenyérárat Németország törvényhozásának és annak a szervezetnek köszönheti, amelyet a birodalom lisztügyi intézésére létesített. Ez a szervezet az, amelyet Anglia képtelen létrehozni és hozzátehetjük: amelyet nem képes létrehozni a világ egyetlen más nemzete sem. Ehhez úgy a népnek vasakarata, szilárd fegyelmeltsége, mint a kormányzatnak az a bámulatos tetteje, kötelességtudása és semmit egyebet mint a célt nem tekintő kíméletlen elhatározottsága szükséges, amelynek hatalmát Németország mostani példájában az egész világ örökre bámulni és tisztelni fogja.

A finn munkásmozgalom számokban.

A finn szociáldemokratapárt nemrég részleges jelentést adott a finn munkásmozgalom állapotáról s az orosz kormányank

a finn fővárosban Helsingforsban megjelenő hivatalos lapja, a „Finljandskaja Gaset”, a következő figyelemreméltó adatokat közli ebből a tudósításból:

A taglétszám 1914. júniusban éppen annyi volt, mint az előző év júniusában ez esztendő végén kimutatott 51.520 Ez azonban az előző esztendőhöz viszonyítva 1500 taggal való csökkenést jelent. A tagok egyötöde nő. A tagok háromnegyed része – ez jellemző a finnországi állapotokra – a vidéken lakik, és csak egy-negyede a városokban.

1914-ben 1554 szövetség tartozott a párt kötelékébe, azonkívül a párthoz tartozott még 637 szakszervezet, amelyeknek tagjai közül 18.388 politikailag iskolázott volt és csak 4134 tag volt politikailag iskolázatlan, amely adat a finn munkásmozgalom magas fejlettsége mellett a finn alkoholelles mozgalmat és a finnországi népoktatást is dicséri. (Finnországban alig van analfabéta.) A párt kötelékébe tartozott még 40 földmunkásszervezet és 30 egyéb más szervezet. A párthoz tartozó szervezeteknek 1914-ben 890 ház volt a birtokukban. E házaknak az értéke 10 és $\frac{1}{4}$ millió koronára rúgott. A pénztári állomány körülbelül 2 millió volt, ezzel szemben 4 millió adósság terhelte a szervezeteket. A szervezetek a jelentés esztendejében 12.700 gyűlést tartottak, azonkívül 1400 népgyűlést és tüntetést rendeztek. Nagyon érdekes a párttagok szakmák szerinti tagozódása. A párthoz tartozott 17.565 ipari munkás, 6258 építőmunkás, 11.604 földmunkás és úgynevezett törpebérlő, továbbá

10.552 más szakmájú munkás (erdészek, kikötőmunkások, vasutasok, kézművesek stb. és 4320 foglalkozás nélküli egyén, akik többnyire a munkások családjaitól toborzódtak. Százalékokban kifejezve 22.5% földmunkás mellett 46.4% ipari és építőmunkás volt. Ez a két legelősebb csoport a pártban. Az ipari munkások csak hat választókerületben vannak többségben, a többi kerületekben mindenütt a földmunkások alkotják a többséget, ami arra vall, hogy Finnországban a szociáldemokrata agitációnak a mezei munkásságban is erős gyökerei vannak.

Az 1914. évről szóló jelentésnek ezek a számadatai. A háború, minthogy a *finnek nem kötelesek katonai szolgálatot teljesíteni*, csak nagyon jelentéktelen változásokat okozott ezekben a számokban. Természetes, hogy Finnországban is bekövetkezett a termelés korlátozása, a drágaság, a munkásság rendőrségi zaklatásainak fokozódása ennek eredményeképp a kivándorlás fokozódása is, általában mégis elmondható, hogy a világháború lángja a kicsiny Finnországot alig érintette még és a finn munkásság nagy fejlődési perspektíva előtt áll.

A debreceni kiskertek.

Bíró Jenő úr, a debreceni Közhasznú Munkáskertek Egyesületének titkára a következőket írja nekünk egyesületük működéséről:

A Magyar Gyáriparosok Orsz. Szövetségének debreceni fiókja már 1908 őszén példát mutatott, hogy lehet az ipari munkás, kishivatalnok, stb. nem mező-

gazda elemek szabad munkaerejének kihasználását egész kisterületen, de a legbelterjesebb gazdálkodással az egyén, s aztán tovább a köz javára értékesíteni. A Szövetség debreceni fiókjának elnöke, Szántó Győző gyáros fáradhatatlan agitációjának és áldozatkészségének eredményeként még 1908 őszén 146, egyenként négy-hatszáz négyszögméter területű munkáskert létesült. Ezt követte 1909 tavaszán a Közhasznú Munkáskertek Egyesületének megalakulása. Nem törődőség, mellőzés, sőt hitlenkedések ellenére ez évben újabb 94 kerttel szaporodott, s a szakadatlan fáradságos agitáció eredményeként 1911-ben 500-ra emelkedett a munkáskertek száma. Az intenzív berendezéssel felszerelt kertek négyszögméterének évi bére 1-2 fillér között váltakozott, s népszerűsége oda emelte a Debrecen közgazdasági életében már számottevő egyesületet, hogy a $\frac{1}{2}$ holdnyi kiterjedésű olcsó, tisztán népjelűti alapon nyugvó kisföld (mukásföld) bérletet egy 50 holdas telep szervezésével bevezesse. Ekkor jött a világháború! Középeurópa három nagy államában 150 millió ember el volt vágva a világtól. Aratás előtt álltunk, mely rosszabb lett a közepesnél. Nagy élelmiszertömegeket kellett koncentrálnunk, s a polgári lakosság részére való arányos elosztására sem volt még meg a kellő szervezettség. Meggyőződöttünk róla, hogy ellenségeink a kiéheztetés pokoli tervére alapították legyőzésünket, s a könyörtelen tengeri blokád szorító vasgyűrűjével készültek állami létünket összeroppantani!

Megérezte a magyar közgazdasági élet is, hogy a kiéheztetés rémétől csak az intenzív gazdasági munka menthet meg bennünket.

A háború okozta élelmiszer drágaság, sőt annak válságos hiánya az egyesületet új feladatok elé állította. Hivatását úgy tölthette be legtökéletesebben, ha intézményes munkáskertek további szaporítása helyett, mely nagy beruházásokkal járnak, minden erkölcsi és anyagi erejét átmeneti háborús keretek létesítésére fordítja.

Most érzett meg a hiánya, hogy városi népességünk mezőgazdasága, de különösen a kertészet iránt nem bírt kellő előképzettséggel, de most látszott meg a haszna az évtizedes kiertartó munkának ott, hol az ipari munkásság már járatos volt a kertművelésben.

Németország ipari gócpontjainak hatalmas, békeidőben megteremtett kerttelepei bevehetetlen várak voltak a kiéheztetés ellen. A meglévő szervezet kiépítésével Németország e téren is csodákat műveit: 1915-ben Berlinben és környékén 4300 holdon, mintegy 45.000 kertparcellán dolgoztak.

De egyesületünk eredménye is várakozáson felüli volt: 1915-ben 680, 1916-ban eddig 1570 háborúskert létesült, a meglévő munkáskertekkel együtt, körülbelül félmillió négyszögöl területen.

Tekintetbe véve azt, hogy ez évben már földhiány miatt a jelentkezőknek alig $\frac{2}{3}$ -át lehetett földhöz juttatni, mert a parlagon heverő földek felkutatása nehézségekbe ütközik, megfelelő kvantitatív fejlődés ez idő szerint lehetetlen.

Az elért háborús eredményekkel szemben nem tévesztendő szem előtt azok a nagyjelentőségű hatások és célok, melyek az Egyesületet megteremtették: a nép az egészséges kertészkedő foglalkozással a maga és gyermekei testi és szellemi erőit gyarapítja, a kezébe kapott eszközzel a keresetét növelheti, (tehát a népjólét emelése.) A kiskert elvonja a munkást a korcsmázástól, gyermekeit a csavargástól. De az egyénre gyakorolt hatásán kívül is nagy a jelentősége: a napi és heti piacok élelmi szerrel való ellátására kedvező hatást gyakorol, a földeket intenzív művelés által megjavítja, stb.

Ha majd a lövészárkok beszántódtak, s a béke munkája megindul, az Egyesület becsülésben növe, kipróbált erővel folytathatja úttörő munkáját, melyben Szántó Győző debreceni gyárosnak meg fognak szaporodni a segítők társai.

Megbélyegzés.

A francia barbárság eszeveszett dühöngésére tüzes bélyeget süt a Seine-departement tanítóinak és tanítónőinek egyesülete, amely az *Avanti* párisi tudósítása szerint a következő határozati javaslatot fogadta el és tette közzé:

Az iskolának a gyűlölet barbárságától való védelmére!

Az Egyesület megállapítja, hogy a sovinizmus fölesigázása, a Franciaországgal háborúban álló népek elleni gyűlöletre izgatás a közoktatás programjává törekszik lenni Franciaországban; megállapítja, hogy felebbvalóink meggyőzni igyekeznek bennün-

ket, mikép kötelességünk ezt a gyűlöletet az erkölcsan tartozé-
kakép tanítani, amint tanítjuk a gyermeki szeretetöt, a számtant és földrajzi; megállapítja, hogy a közoktatásügyi igazgatás erélyesen eljár olyan tanítókkal szemben, akik vonakodtak ezt az új evangéliumot hirdetni. Az Egyesület kijelenti, hogy a gyűlöletre való izgatás egészségtelen és káros dolog: egészségtelen, mert a legalacsonyabb és legdurvább ösztönökhöz fordul és minden erkölcsi alapelv megtagadását jelenti; káros, mert a mostani háború tartamát meghosszabbítja és múlhatatlanul új háborúhoz vezet, amennyiben a népek között állandó ellenséges érzületet táplál. Az Egyesület abban a felfogásban van, hogy amikor a francia népet megóvjuk attól, hogy a német népre zúdítsa vezetőinek felelőségét, ezzel a fenkölt hazafiságnak tesz szolgálatot és a francia népnek az igazságról és emberségről alkotott ideáljainak tesz szolgálatot, sokkal inkább, mint hogyha Franciaországot a vak és lealázó gyűlölet mélységeibe rángatjuk. Az Egyesület megerősíti azt az elhatározását, hogy a tanítás emberségét és nemesességét megőrzi és mindenkor a küzdelmek forgataga fölött fog maradni.

A dicső francia respublika jelleméhez tartozik, hogy ezt a határozati javaslatot egyetlen fraiicia lapnak nem volt szabad közölnie.

A háború ára.

Az „Oesterreichische Volks-wirt” című szaklapban Walter Federn a következőkben állapítja,

meg a hadviselő államok költségeit 1916 január 1-ig:

	Márka
Belgium.....	240.000.000
Belga hadikárpótlás.....	1.145.000.000
Bulgária.....	250.000.000
Németország.....	28,5. u.: Ou.000
Anglia.....	29.500.000.000
Franciaország.....	19.200.000.000
Itália.....	5.670.000.000
Ausztria-Magyarország.....	15.470*000.000
Oroszország.....	26.900.000.000
Szerbia.....	800.000.000
Törökország.....	1.000.000.000
Összesen	128.805.1000.000

Ugyanaddig az időpontig a hadviselőállamok hadiköltségei így alakulnak:

	Hosszú lejáratú millió	Rövid lejáratú m á r k a	Összesen
Belgium	210	—	210
Bulgária	240	240	480
Németország	1.700	2.000	26.700
Anglia	20.750	7.010	28.150
Franciaország	12.100	11.900	21.000
Itália	1.701	2.350	4050
Oroszország	6.500	14.200	20.700
Szerbia	—	800	800
Törökország	—	601	660
összesen millió M.	77390	42850	120 084

A szerző megjegyzi, hogy az ellenséges államok közül csak Anglia adatai teljesen pontosak, mert ott a háborús pénzügyek a legteljesebb nyilvánosság előtt bonyolítottak le. Hozzávetőlegesen megbízhatók a Franciaországra vonatkozó adatok, sokkal kevésbé az Olaszországra vonatkozók, ahol még a nyilvánosságra hozott adatok se valószínűek: a roppant kudarcot alacsony számlával akarják szépíteni. Oroszország nem fukarkodik ugyan a számokkal, ele csak ennek dacára is aligha mutatják a valóságot.

Fgy rendőrkapitány álma.

Dr. Dajka Endre nagyvárad rendőrkapitány egy kis füzetet irt „A magyar vidéki rendőrségek szervezete és adminisztrációja” címen. A füzetet volt szíves nekünk is megküldeni és

mi átlapozván ezt a véleményt alkottuk meg róla: íme egy hivatásának magaslatán álló rendőrtiszt álma a magyar vidéki rendőrség jövőjéről. Csak az egész füzet átlapozása után vettük észre, hogy előszavában a szerző maga is álomnak minősíti az ő terveit, bár olyan álomnak, amely mielőbb valóságra fog változni.

És mi ez az álom? Hogy a főkapitánynak legyen tiszta tudata a hivatásáról és legyen programja, hogy a rendőrségeknek legyen helyes szervezetük, hogy az ügyosztályvezetők legyenek ambiciózusak, hogy a személyzet megfelelő legyen és megfelelő dotációt kapjon, hogy legyen a rendőrségnek méltó helyisége, felszerelése, modern fogdája, olvasóterme, szakkönyvtára. Hogy a kiképzés es továbbképzés tökéletes legyen és hasonló egy eb ok. Egyszóval: álom, hogy rendőrségünk azon a nívón legyen, amelyre fel kell emelkednie, ha a gondjaira bízott óriási anyagi és erkölcsi javak méltó őre akar lenni. Valóban szomorú megállapítás, amelyhez némi biztató derűt csak az a hit ad, hogy az idő haladása majd itt is meghozza a változást a szerzőhöz hasonló ambiciózus szakemberek munkája segítségével.

A rendőrség szociálpolitikai kötelességeiről ezt írja a szerző:

A rendőrség tulajdonképpen hivatása, a gondjaira bízott társadalom békés munkájának, elsősorban a megelőző intézkedések által való biztosítási hozza létre a vidéki városok rendőrfőkapitányainak szociálpolitikai kötelességeit. Városi szociálpolitikai ügyosztályok hiányában szociálpolitikai intézmények létesítésé-

vel, vezetésével, fejlesztésével, illetve létesítésének, vezetésének és fejlesztésének hathatós támogatásával enyhíthetik érezhetően a bűn szülőanyját a nyomort, segíthetik elő a munkásosztály megelégedettségét, józan felvilágosodását és a szociálpolitikai működéssel kelthetnek bizalmat, megértést a rendőrség iránt azon társadalmi osztályok részéről, amelyek ellenőrzésére a rendőrség elsősorban hivatott. Anya- és csecsemővédelem, szegényügy, munkáskertek, munkáslakásügy, hatósági munkaközvetítés, hatósági cselédközvetítés, néphivatalok, munkásszeminárium, stb., egyszóval a népjóléti alapintézményétől felfelé minden egyes szociális intézmény létesítésénél, vezetésénél kezdeményező, alkotó, vezető, irányító tevékenységet kötelességük kifejezni a főkapitányoknak.

A nő „szolgálati éve”.

Erről a témáról *Hans v. Kohlenberg* a kitűnő német író, aki tudvalevőleg nem más, mint Helene Keszler szül. von Mombart aszszony a következőket írja a *Berliner Tageblatt*-ban megjelent és bár kiélezett, de sok gyakorlati igazságot elibüntartó jóízű tárcájában:

. . . Mindezeknél a szép dolgoknál egy öreg francia barátnőmre kell gondolnom. Egy fiatal hölgy rajongott előtte, hogy a legközelebbi életében híres énekesnő akar lenni, a jó istennek meg kell adnia számára ezt a kegyelmet. Egy másik erre Madame Curie óhajt lenni, újra másik északsarkkutató, George Sande stb. „Gyermekek” felelte szárazon az öreg hölgy – „azt

hiszem a jó isten azt mondja majd, hogy mindezek az állások és diszhelyek már régen be vannak töltve, de mindenesetre van még üres hely egy bonne à tout faire, egy mindenesleány számára!”

Igen ez a hely még mindig üresedésben lesz és a szakképzettség és hivatás szerint tagolt társadalomban, nagyobb szükség lesz rá, mint valaha. Valamennyien ismerjük a hatásköri konfliktusokat, amikor a szakácsnők vonakodik mosogatni és a szobalányunk az ő fehér főkötőcskéjével és köténykéjével csak nem fog az isten szerelméért az öblögető dézsához nyúlni! És ki fog közülük hirtelen kivasalni egy sürgősen szükséges lepedőt?

Melyikük öntözi meg az erkélyen a virágokat és melyikük fűroszti meg a gyereket? Se a Minna se a Dorottya nem illetékes. Hja, ez a *dolog* – például a kanárimadár kalitkájának a tisztogatása – nem volt kialakudva.

Ennélfogva magad takarítod ki a kalitkát, magad mosdatod a gyereket és megfogod a kihullott paraszat lapát nélkül. Tanulni ugyan nem tanultad ezeket, de az ilyesmit, hála isten tanulás nélkül is tudja az ember. Hiszen nem vak az ember és nem esett a feje lágyára – nem! Vagy tizenkétévi tanulás folytán nem hülyültünk és ügyetlenedtünk el egészen a normálférj hülyeségéig és ügyetlenségéig, aki nem tudja egyedül leereszteni az ablakredőnyt és nem meri a gázcsapot sajátkezüleg kinyitni.

Ennélfogva javaslom, hogy minden nőszemélytől – legyen

bár grófnő vagy pásztorleány és készüljön udvarhölgynek vagy bábaasszonynak – követeltesék meg, hogy 18 éves korára tudjon:

1. Tudjon elkészíteni önállóan egy levesből, főzelékből és húsból álló egyszerű ebédet;
2. ki-söpörni és letörölgetni egy szobát;
3. kimosni, kivasalni és megfoltozni egy inget;
4. dajkálni, pólyázni és táplálni egy csecsemőt;
5. bekötözni egy sebet, felrakni egy borogatást és megmérni a hőmérsékletet;
6. mindennapi életben szükséges írásbeli és olvasási teendőket ellátni, ilyenek: utalvány kitöltése, csomagfeladás, rendőri be- és kijelentések, adónyilatkozatok házbérszerződések, menetrendben való tájékozódás, bankszámla megfigyelése.

Ezt a hatfélét minden 18 éves-től meg kell kívánni. Aki 18 éves kora előtt akar férjhez menni, annak férjhez menetele előtt le kell tenni a vizsgát. Hogy hol szerezte a szigorló tudományt, édesanyja tűzhely énél-e, vagy az egyetemen, a tehénistállóban, a továbbképzőben vagy a háztartási iskolában: teljesen mindegy. Vizsgahelyiségül szerepelhet az 1. és 2. pontnál bármely vendégfogadó, a 3-nál bármely mosoda, a 4-nél valamely csecsemő-intézet, az 5-nél a közkórház, a 6-nál az asztalgondozó. Vizsgálóbizottság: minikétnembeli értelmes egyének sorban, kisorsolás szerint.

Ez után az elengedhetetlen, állandó anyagon kívül kívánatosnak látszanak előttem még a következő képességek:

1. A fejés tudománya.
2. Egy fegyver kezelésének, szétszedésének és tisztításának a képessé-

- ge. 3. Le nem esni a lóról, ha véletlenül szükség van rá, hogy felüljön rá az ember.
4. Egy valcert eltáncolni, δ. Néhány nélkülözhetetlen ismeret a kertészkedésből, ültetésből, nyesésből, trápázusból.

A legeslegtehetségesebb, de csakis ezek szempontjából ezután még a következők jöhetnek figyelembe:

1. Megfogni egy pókot.
2. Felállítani egy egérfogót.
3. A lakosztályban vagy félreeső házban borzalom nélkül egyedül aludni.

Nem tréfálok! Semmi nevetés! Meg vagyok győződve, hogy ezzel az egy negyedret oldalon elférő programmal többre megyünk, olcsóbban és jobban boldogulunk, mint minden „szolgálati év „-vei, kurzusokkal és rendszerekkel.

A népszaporodási probléma.

A bécsi kereskedelmi és iparkamara termében múlt hó 12 és 13-án nagyjelentőségű és közérdekű szociálpolitikai témák voltak napirenden. A születések számának csökkenése, a csecsemővédelem, a kiseddévás, a tüdővész, a nemi betegségek, a sebésülések kérdése és a katonai otthonok kérdése voltak a témák és mindkét nembeli szónokok a legkülönbözőbb pártánlatokhoz tartozók szólaltak meg a viták során. Kifejezést nyert ez az elnöklésben is, amelyet felváltva egymást a keresztényszocialista Dr. Weiskirchner, Bécs polgármestere és a liberális Dr. Bärnreither látták el. A születések számának csökkenése kérdéséhez hozzászólt Dr. Ude, gráci egyetemi tanár is, ki hiva-

tását tekintve lelkes. Beszéde az erkölcsöket és vallástalanságot okoló pusztán papi beszéde volt, mely sajnos minden tudományos alapot nélkülözött.

Nagyon kívánczik az emberekből a beszédnek a bővebb kritikája, s szeretnénk hozzá néhány észrevételt fűzni, azonban ma le kell mondanunk erről és így csak annyit kívánunk megjegyezni, hogy a születések számának csökkenése minden kapitalista államban észlelhető, az összes vallásfelekezeteknél és nemzeteknél jelentkezik, nem pedig valamiféle erkölcstelenség következményeképp s ennél fogva a jelenség szociális okait kell keresnünk és meglátnunk.

A kérdés másik előadója *Altschul* prágai egyetemi tanárnak már sokkal érdekeesebb volt a mondani valója. Fejtegetéseiben abból indult ki, hogy a népesség szaporodása kérdésében nemcsak a mennyiségének, hanem a minőségének is fontossága van. Nem annyira az a fontos, hogy minél több gyereket hozzunk a világra, mint inkább az, hogy testileg-lelkileg egészséges utódokról gondoskodjunk. Ezért nem elvetendő az emberek tökéletesbülését célzó modern *eugenikus törekvések*. A születési szaporulat előidézésére irányuló rendszabályok, mint a sokgyermekű családok állami támogatása, sokgyermekű családapáknak az állami alkalmatlanságoknál való előnyben részesítése a nőtelenek és gyermektelen házások magas megadóztatásának gondolatától az előadó nem idegenke-

dik, de nem lehet ezeket az adókat válogatás nélkül, sablonszerűen alkalmazni. Sokkal többet vár a szónok e tekintetben a halálózások, különösen a gyermekhalandóság csökkentésétől, a kivándorlás korlátozásától, a különféle cölibátusok, így a szegénysorsú katonatisztek és tanítónők nötlensége okainak megszüntetésétől is és végül a belső kolonizációtól és egy célirányos és korszerű házassági reformtól.

Másrésről anyavédelmet, az ifjúság oltalmazását, az iskola orvosi felügyelet kötelező behozatalát, lakásreformot, a szociális biztosítás kiépítését, a munkabérek emelését, a munkanélküliség elleni biztosítást, a szegénykérdés reformját, a ragályos betegségeket, főleg a tüdővész leküzdését, végül a társadalomra ártalmas elemeknek és degeneráltaknak gyarmatokon és menhelyeken való egy úttartását sürgeti, hogy ezek ne szaporodhassanak.

A törvénytelen gyermekekre nézve azoknak a törvényes gyermekekkel való egyenjogúsítását követeli, mert a törvénytelen gyermeket természetesen ártatlannak ítéli abban, hogy az „törvénytelenül” látta meg a napvilágot.

A társadalmi fejlődésnek ilyen életbevágó kérdései voltak napirenden ezen a bécsi ülésen, amelyen azonban az előadók természetesen nem mindnyájan állottak a hozzáértésnek azon a színvonalán, amelyen a prágai *Altschul* professzor.

Társadalmi biztosítás.

– Munkásvédelem. Munkásbiztosítás. Népegészségügy. –
Szerkeszti: Zádor Pál.

A szociális biztosítás és a háború.

Magyar iparfelügyelők beszámolója.

Az iparfelügyelőknek az 1893. évi XXVIII. törvénycikk 14. §-a szerint az a teendőjük, hogy a gyárakat és a nagyobb ipar-telepeket! az ipari ügyekre vonatkozó törvényeknek és rendeleteknek megtartása szempontjából ellenőrizzék és megvizsgálják, foganatosítják-e a balesetek megelőzésére, s az alkalmazottak életének, testi épségének és egészségének megóvására előírt és szükséges intézkedéseket. Évről-évre feszült figyelemmel várjuk az iparfelügyelők tevékenységének jobb eredményeit, ám – sa- nos – az egymásután következő évek egyre csekélyebb mértékben elégitik ki a progresszív szociálpolitika várakozásait. A leg-újabb jelentés már maga is beismeri, hogy gyarapodásról alig lehet beszélni. A jelentés maga is kénytelen megvallani, hogy ezúttal már nem számolhatni be azon rendes évi szaporulatról, mely ezideig az iparfelügyelők tevékenységében, különösen a gyárvizsgálatok és gőzkazánvizsgálatok terén tapasztalható volt. Hóí, ami a gyárvizsgálatokat illeti, még némi visszaesés is ész- lelhető.

Teljesen tisztában vagyunk iparfelügyelői karunk tudásával, hozzáértésével és becsületes jó szándékával, nincs is tehát okunk arra, hogy magukat az iparfelügyelőket vádoljuk, ámde ez egyáltalán nem gátolhat bennünket abban, hogy a hiányokra és fogyatékoságokra, amelyek okát nem személyekben, hanem a szükséges törvények hiányában és a meglévők végrehajtása mód- jában látjuk, rá ne mutassunk. Mindaddig, míg a szükséges reformok meg nem valósíttatnak, az iparfelügyeleti intézmény teljesen képtelen lesz a reábízott feladatoknak komoly megoldá- sára. Ezt ez a jelentés az adataival igazolja.

«Az intézmény a lefolyt 1913. évben sem tágíthatta kereteit és az annak további kiépítésére nézve tett előterjesztések ez évben sem valósulhattak meg.» Az intézmény tevékenysége te- hát a megszokott mederben folyván, kiemelkedőbb mozzanata nem volt. Ezek' a szomorú, önvallomások adják meg a jelentés ka- rakterét.

A kerületi iparfelügyelők 1912-ben összesen 11.542 gyár- vizsgálatot végeztek, 1913-ban pedig csak 11.435-öt. Szaporulat

csak a gőzkazán vizsgálatoknál van, amennyiben 1912-ben 6395 gőzkazán vizsgáltatott meg, holott 1913-ban 6835 került vizsgálat alá.

A 11.485 gyárvizsgálat közül legtöbbit, 1536-ot, természetesen a Budapest székesfővárosi iparfelügyeleti szolgálatát ellátó ipari felügyelőség vizsgált meg.

A legtöbb munkás foglalkoztatását a budapest-vidéki, a pozsonyi, a trencsényi, az iglói, a nagyváradai és a losonci kerületi iparfelügyelőség ellenőrizte. A megvizsgált 11.435 ipartelep közül 705 ismételt, és 187 ipartelep éjjel is megvizsgáltatott. Hogy a 11.485 telep közül 705 volt csak, amely ismételt és csak 187, amely éjjel is megvizsgáltatott, ez bár ezekre vonatkozóan megnyugtató, azért külön elismerés nem jár, mert hiszen a törvény; is világosan azt mondja, hogy az ipái-felügyelők a szóban lévő «gyárakat és nagyobb ipartelepeket évenként legalább egyszer megvizsgálni tartoznak.»

A gyakorlati szociálpolitika fontos követelése, hogy az éjjeli gyárvizsgálat, váratlanul jöjjön, mert ez az idő nagyon alkalmas az esetleges visszaéléseknek feltárására, végső elemzésben pedig talán megszüntetésére, vagy legalább is a csökkentésére. A törvénynek egyenesen intenciója volt, hogy az üzemek éjjel is ellenőriztessenek, hiszen éppen ezért mondja a 20. §., hogy az iparfelügyelőnek, amennyiben ebbeli minőségét a munkaadó, vagy a telep vezetésével megbízott közeg előtt igazolta, jogában áll a vállalathoz tartozó minden helyiségben a nap bármely szakában megjelenni. Magától értetődik, hogy az iparfelügyelők éjjel, vagyis este 8 órától, reggeli 6 óráig folyó időszakába! a telepeknek csak azon részeit tekintheti meg, amelyekben ez alatt az idő alatt is az ipari munka folyik.

A legtöbb vizsgálat az élelmezési és élvezeti cikket gyártó iparágakra esik: az idetartozó telepek közül ugyanis 4693 vizsgáltatott meg, amely telepeken összesen 70.046 alkalmazott volt foglalkoztatva.

Az iparfelügyelőség összesen 15.859 ipartelepet tartott nyilván, amelyeken közel félmilliónyi alkalmazott dolgozott. A legtöbb ipartelep – 7124 – és a legtöbb munkás – 80.729 – az élelmezési és élvezeti cikket gyártó iparágban volt, ami a malmok nagy számának tudható be. A megvizsgált telepeken összesen 895.363 alkalmazott volt foglalkoztatva. A foglalkozott tanoncok száma az előző évhez viszonyítva 1307-tel növekedett, s ez a szaporulat főleg a gépgyártási ipari csoportra jutott.

A gyárvizsgálatok alkalmával talált szabálytalanságok következtében tett összes intézkedések száma 21.831 volt az 1913. évben 3897 esetben az ipartörvény megszegése miatt, 10.941 esetben az iparfelügyeletről szóló törvény megszegése miatt volt szükség intézkedésre és 4921 azért tételt folyamatba, mert azokban az iparegészségügyi követelményeket elhanyagolták. Elképzelhetjük, milyen nagyok lehettek egyes telepeken a talált

fogyatékoságok, ha 829 munkaadó ellen kellett a kihágási eljárás megindítása iránt intézkedni, bár – mint a jelentés is megvallja – ehhez az eszközhöz az iparfelügyelők csakis az elkerülhetetlenül szükséges esetekben fordulnak.

Sztrájkok tekintetében az 1913-ik évről a jelentésnek nincsenek figyelmet érdemlő adatai.

Ami a telepengedélyezéseket illeti, itt most is felhangzik a kerületi iparfelügyelőknek az a panasza, hogy az I. fokú iparhatóságok egy részének még mindig nincs kellő tájékozottsága a telepengedélyezési ügyek ellátásában. így előfordul a jelentés szerint az a szabálytalanság is, hogy egyes I. fokú iparhatóságok az iparfelügyelőségek véleményezése nélkül hozzák meg a telepengedélyt adó véghatározatukat, s ezt későn, vagy pedig csak többszöri sürgetésre küldik meg az iparfelügyelőségnek úgy, hogy ez felelősségi jogával kellő időben nem élhet. A jelentésből kitűnően még a II. fokú iparhatóságok sincsennek tisztában a fennálló szabályokkal.

Ami az egészségre ártalmas hatásokat illeti, e tekintetben a megvizsgált 11.435 gyár- és ipartelepen összesen 4921 egészségügy: intézkedésről számol be a jelentés, amelyek közül az általános tisztaság fenntartására vonatkozott 445, köpöedények elhelyezésére 151, hálás eltiltására 202, természetes és mesterséges világításra 149, megégés, leforrázás, sugárzó hő elleni védelemre 195, a por elterjedését gátló berendezések és intézkedésekre 203, ártalmas gőzök, füst, mérgező por eltiltására 229, mosdóra 236, első segélynyújtás-oktatására 102, és úgy tovább. Szomorúbb adata a jelentésnek, hogy még mindig nagy számmal vannak munkaadók, akik néhány mozdót és köpöcsészét sem akarnak a munkások védelmére a telepen elhelyezni és szomorú, hogy mindig nagy a tájékozatlanság és a közömbösség azzal a ténnyel szemben, hogy a por, kivált pedig az ipari por egyik legveszélyesebb terjesztője a tuberkulózisnak. Szomorú, hogy a mentőszekrények tartalmát, – mely folyton újításra szorul – igen sok helyen csak akkor egészítik ki az elfogyott és folyton szükségesei: anyagokkal, ha az iparfelügyelő kifogást emel, s nem akkor, amikor a tartalom elhasználódott. «Egyes kisebb, vagy új ipartelepek kötszert egyáltalán nem szereztek be,» – mondja a jelentés, amelynek legjellegzetesebb és ennél fogva legfigyelemreméltóbb adata az, hogy a megvizsgált gyáraknak 43%-ában kellett az ott dolgozó munkások egészsége érdekében intézkedni. A jelentésnek szinte minden sora mögül meghallgatást parancsolóan hangzik ki az a követelés, hogy az iparfelügyelői kairésére – ha ezt az érdemes kart eredmény nélkül dolgoztatni nem akarjuk – a végrehajtás jogát is biztosítani kell.

A táppénzes betegnek a fizetésre való joga. A kereskedelmi törvény a betegség idejére hat héten át biztosítja az alkalmazottnak fizetésre való jogát. A munkásbiztosítási törvény megalko-

tása óta a munkáltatók gyakran tagadják meg a beteg alkalmazott fizetésének kiadását azzal az indoklással, hogy az alkalmazott fenntartásáról a munkásbiztosítás gondoskodik, amely őt ellátásban, vagy táppénzben, részesíti.

A munkásbiztosítási bíróságok állandó gyakorlata már eldöntötte azt a kérdést, hogy a pénztárak beszámíthatják-e a tisztviselő]; fizetését a táppénzbe. A kialakult gyakorlat szerint a pénztáraknak ehhez nincs joguk, a polgári bíróságok ítélezése ellenben a beteg alkalmazott fizetési igényének kérdésében a legellenmondóbb határozatokat termeli.

R. D. magánalkalmazottnak K. M. elleni perében a következő eset került a bíróságok elé: A főnök a táppénzre való hivatkozással megtagadja a betegség idejére járó fizetés kiadását. Az alkalmazott erre kilép és követeli a betegség idejére járó teljes fizetését és a felmondási időre járó fizetést. A budapesti központi járásbíróság 8. P. III. 11920/1915. számú ítéletében a betegség idejére járó fizetést megítéli, a táppénzt azonban beszámítja. A felmondási időre járó fizetésben a főnököt marasztalja, mert az alkalmazottnak joga volt kilépni akkor, amidőn a főnök a betegség idejére járó egész fizetésének kiadását megtagadta. A járásbíróság ítéletének fontosabb részei a következőkép hangzanak:

A felek közt nem vitás tényállás mellett, a következő jogi kérdések maradtak vitások a felek között:

1. Megtagadhatta-e alperes a betegség idejére járó fizetés kiadását annak alapján, hogy a felperes táppénzt kapott; és

2. ehhez képest a betegség idejére járó fizetés kiadásának az alperes részéről történt megtagadása miatt jogosan hagyta-e ott a felperes az utóbbinál viselt állást felmondás nélkül.

A kir. járásbíróság nem fogadta el az alperesnek azt az érvelését, hogy a felperes betegsége idejére, amely alatt táppénzt kapott a Ferenc József kórháztól, fizetést egyáltalán nem igényelhet, de másrészt azt a felperesi álláspontot sem tehetette magáévá, hogy a fizetés alperestől betegség tartama alatt az élvezeti táppénzösszegére való tekintet nélkül jár.

A kir. járásbíróság jogi álláspontja ugyanis az, hogy a munkaadó az alkalmazott betegségének idejére járó illetményeket anynyiban tartozik fizetni, amennyiben ezek a munkásbiztosító pénztártól, vagy kötelezően előirt más biztosítás alapján a betegség folytán kijáró táppénz, vagy egyéb kárpótlás címén az alkalmazottnak járó összegek által nem fedeztetnek.

Az alperesnek azt az álláspontját pedig, hogy a táppénzt élvező alkalmazottnak a munkaadótól fizetés egyáltalában nem jár, — tehát akkor sem, ha a táppénz kisebb összegű, mint a fizetés — azért sem tehetette magáévá a kir. járásbíróság, mert a K. T. 56. §-a szerint, valamint a polg. tvkv. tervezetének 1605 §-a 2. bekezdése és a törvényjavaslatnak felhívott 1309. §-a 2. bekezdése és ezeknek indoklósaiban nyilvánvaló az a

célzat, hogy az alkalmazott életfenntartása, rövid ideig tartó és véletlen munkaképtelensége tartamára kellőképpen biztosítva legyen és ehhez elsősorban a munkaadónak kell hozzájárulnia, akinél: a szolgáltatást ilyen előlegezésével eleve számolnia kellett.

A kir. járásbírósnak ezen álláspontja mellett jogosnak kellett találnia a felperesnek azt a tényét, hogy az alperesnél viselt állását, mikor ez megtagadta a betegség idejére járó fizetésnek kiadását, felmondás nélkül elhagyta«. A K. T. 58. §-a 1. pontja u. i. épúgy, mint az ipartörvény 95. §-ának b. pontja is feljogosítja a segédet a szolgálat azonnali elhagyására, ha a főnök szerződési kötelezettségét nem teljesíti, a fizetés megtagadása pedig a szerződési kötelezettség megszegésének tekinthető.

Ebben az ítéletben a főnök megnyugodott, az alkalmazott a táppénz levonása miatt felebbezett. A törvényszék «salomoni ítélet»-et hozott. Kimondotta, hogy a főnök csak a táppénz felét jogosuk beszámítani, a törvényszék 34. P. 7537/1915. sz. ítéletének, amely jogerős, lényeges részeit alább közöljük:

I A kir. törvényszék is magáévá teszi az elsőbíróság végítéletében helyesen kifejtett s elfogadott indokai alapján azt az álláspontot, hogy a K. T. 56. §-a a rendelkezésére figyelemmel felperes- hat hétnél tovább nem tartott betegsége tartamára fizetés megilleti, bár betegsége idejére táppénzt kapott a Ferenc József kereskedelmi kórháztól.

Ami azonban azt a kérdést illeti, hogy felperes hat hétig nem tartó betegsége idejére élvezett fizetésébe a Ferenc József kereskedelmi kórháztól kapott 94.50 korona táppénz a maga egészében hozzászámítható-e, ha pedig nem teljes összegében, akkor mily mérvben, e tekintetben a kir. törvényszék nem fogadta el a kir. járásbírósnak azt az álláspontját, hogy a táppénz teljes összegében beszámítandó a felperes fizetésébe.

A kir. törvényszéknek ugyanis e kérdésben az a jogi álláspontja, hogy a táppénz, amely az 1907. XIX. te. 41. §-a értelmében a munkásbiztosítási járuléka fejében felerészben a munkaadó, felerészben pedig a munkás által teljesített befizetés eredménye, csak abban a részben eshetik a munkaadó javára a betegség tartama alatt élvezett fizetésbe való betudásnál, amely rész a munkaadó befizetésének eredménye, vagyis a táppénznek csak felerésze tudható be a felperes részére betegsége tartamára járó fizetésébe.

Az érdekes jogkérdést tehát a törvényszék karddal vágta ketté. Megoldását sem a fennálló jog, sem a szociális méltanyosság szempontjából nem tarthatjuk elfogadhatónak.

A kereskedelmi törvény 56. §-a hat héten át minden kivétel nélkül megadja a beteg alkalmazottnak a teljes fizetéséhez való jogot. Igaz, hogy a kereskedelmi törvény idejében még nem volt munkásbiztosítás. De sem a munkásbiztosítási törvény,

sem más későbbi törvény se adja meg a munkáltatónak a levonás, a beszámítás jogát.

A szociális biztosítás nem a főnök, hanem az alkalmazott biztosítása. Hogy a betegsegélyezés célja nem a főnök tehermentesítése volt, az kitűnik a munkásbiztosítási törvény 67. §-ából, amely a biztosító pénztárral szemben fennáll») igények átruházásának, elzalogosításának, lefoglalásának és beszámításának tilalmát is világosan kimondja.

A külföld haladott szellemű alkotásai közül a német kereskedelmi törvény 63. §-a, és az osztrák Handlungsgehilfengesetz 8. §-a a táppénz beszámíttatást egyenesen kizárják, s ezenfelül eleve is érvénytelennek nyilvánítanak minden olyan megegyezést, szerződést, amely ezzel a törvényes rendelkezéssel ellenkezik.

A beteg alkalmazottak kiadásai nagyobbak, mint az egészségesé. A táppénzzel megrövidített fizetésből a jobb táplálkozás-követelte többlet kiadásokat nem lehet fedezni. S emellett a betegség tovább is tart hat hétnél, sőt gyakran tart tovább húsz hétnél is. A fizetésre való jog azonban hat hét múlva megszűnik, sőt a táppénzre való igény is véget ér húsz hét múlva. A fizetésből gyakran félre kell tenni a hosszú betegség későbbi napjaira.

A budapesti törvényszök ismertető ítélete csak megerősíti a progresszív szociálpolitika két régi követelését. Az egyik: az alkalmazotti jog modern szellemű és minden kétséget eloszlató reformja. A másik: az alkalmazottak bevonása a bíraskodásba a paritásos kereskedelmi bíróságok felállítása révén.

A szerbiai honossága és a megszállott Szerbiában tartózkodó járadékosok járadékának kiutalása tárgyában az Országos Munkásbetegs. és Balesetbiztosító Pénztár elnöksége úgy határozott, hogy mindazok a szerb honosságit és a megszállott Szerbiában tartózkodó járadékosok részére, akik járadékuknak kifizetését kérelmezik, a fennálló szabályoknak és rendelkezéseknek megfelelően úgy az esedékes havi járadékösszegeket, mint a visszamenőleg kijáró járadékösszegeket kiutalja.

A csecsemővédelem, mint a német jövő alapja. Prof. Dr. L. Langstein: «Säuglingsfürsorge, die Grundlage für Deutschlands Zukunft» 1916. Julius, Springer kiadása. Ára 60 pf.)

A kis 22 oldalas füzet szerzője, az Augusztia Viktória császárnő házának igazgatója, munkássága és tapasztalatai folytán hivatott hirdetője a csecsemővédelem jelentőségének. Eredményes csecsemővédelem az alapfeltétele, a születések csökkenése ellen való küzdelemnek: így mondja a szerző, aki szerint már aránylag kicsiny anyagi erőfeszítéssel is látható eredményeket érhetünk el. A szerző oly nevelést követel, mely már a lányoknak felvilágosítást adjon arról, hogy a csecsemők és a kisgyermek egészségének fentartása érdekében mily cselekedetek szükségesek. Minden népiskola tantárgya közzé felveendő a csecsemők ápo-

lása, de szükséges kötelességre nevelő továbbképző iskolák (Pflichtfortbildungsschulen) felállítását is szükségesnek látja és tökéletesítésre vár az érdemes szerző szerint, a hivatásos csecsemőápolók, a szülésznők, sőt a csecsemőápolással foglalkozó orvosok képzése is. A szerző ezután azokat az eszközöket ismer-teti, amelyekkel a sajtó a csecsemővédelemnek szolgálatokat tehet. Minden csecsemőotthont és minden anyasági tanácsadót bizonyos társadalmi osztályok gyakorlati felvilágosításának szolgálatába kell állítani. Esetről-esetre való orvosi segítség nem elegendő, hanem a csecsemőre folytonos és gondos felügyelete szükséges: az orvosi gondoskodás mellett a társadalom segítsége is nélkülözhetetlen. A birodalmi gyermekágyi segély rendszere, a betegágyas asszonyok segélyezése a békeidők visszatértekor sem szűnhet meg. A törvénytelen gyermekek sorsának azok a jogi és szociális helyzetének is lényegesen javulnia kell. A gyermekvédő és ápoló intézmények nem nagy anyagi támogatással is fejleszthetők. Nagy gondot kell fordítani a vidék gyermekhalandóságának meggátlása érdekében működő s még tökéletlen intézmények fejlesztésére is. A szerző mindezt bővebben kifejti a füzetben, amely méltó arra, hogy mindenki elolvassa és aki elolvassa, meg is szívlelje. Értékességét nemcsak az ismeretek és tapasztalatok felhalmozott gazdagsága adja meg, hanem az is, hogy becsületes, érző és hozzáértő ember józanul átgondolt és mélyen átértzett munkája ez a kis könyv.

A munkaképességet biztosító műkar problémája. Az O. M. B. P elnökségének e hó 14-iki ülésében dr. Lévai József főorvos-helyettes a székesfőváros területén működő rokkantügyi intéz-ményekben folytatott tanulmányai alapján az ott használt mű-végtagokról és művégtagrészekről tett jelentést, továbbá azt a javaslatot terjesztette elő, hogy a tanulmányok folytatása cél-jából az elnökség külföldi kiküldetést rendeljen el, végül azt a javaslatát, hogy az elnökség már most hatalmazza fel az előadót arra, hogy amennyiben akár itthon, akár másutt célszerűnek mutatkozó munkaműkar-mintát találna, ezt két-három különböző foglalkozású baleseti rokkantnak megrendelhesse. Az elnökség a jelentést tudomásul vette, s egyben kimondotta, hogy a prothé-sisek tanulmányozása céljából külföldre való kiküldetés tárgyában az igazgató részéről előterjesztendő programmal kapcsolatban fog határozni. A munkaműkarok megrendelését az elnökség addig függőben tartja.

A grafikai iparokhoz tartozó rokkantak utókezelése és ok-tatása Ausztriában. Az osztrák munkaügyi minisztériumnak a had-ügyminisztériummal egyetértőleg 1915. évi december 9-én kiadott rendelete szerint az osztrák honosságú nyomdai munkások ortho-padiái utókezelésre a wieni cs. és kir. 11. számú tartalékkórházba utaltatnak, ahol különös tekintettel a polgári életben folytatandó munkájukra, megfelelő művégtagokkal láttatnak el, s amikor

arra már képesek, szakmabeli oktatásra, illetőleg gyakorlatra, szükség esetén valamely más szakmabeli ágazat megtanulására, a wieni K. k. Graphische Lehr- und Versuchsanstalt-hoz kerülnek. Ez az intézet hivatása magaslátán állva, messzemenő intézkedéseket tett a rokkant nyomdai munkások munkára való képzése érdekében és különféle osztályaiban nagy gonddal képezik ki a grafikai szakma ágazataihoz tartozó szakmunkásokat, de ezenkívül elismerésre méltó igyekezettel és sikerrel elkövet mindent, hogy a rokkant saját szakmájában megmaradhasson, így például a lábukon béna betűszedők számára kiválóan alkalmas szedőállványokat, állványtámasztékokot és székeket konstruált, amelyek alkalmazása mellett lehetővé válik, hogy a béna betűszedő a rendszerint álló állapotban végzendő szedési munkát ülve, megerőltetés nélkül végezheti, az említett intézet a rokkantnak – elbocsátásakor – az állványtámasztékokot és a széket ajándékba adja. amivel a rokkant ügy megoldásának fontossága iránti érzékről tesz tanúságot és a rokkantak alkalmazását figyelmet és utánzást érdemlő módon segíti elő.

Felelős szerkesztő-kiadó: Dr. Kadosa Marcel.
Helyettes szerkesztő: Zádor Pál.

Márkus Samu könyvnyomdája, Budapest, Korall-utca 6 sz.